

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College, Satral

**Tal-Rahuri, Dist- Ahmednagar
NAAC Reaccredited B++ Grade**

Number of Courses that include experiential learning through project work/ field work/ Internship during the year 2022-23

**Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Badma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society,
Arts, Commerce and Science College Satral
Department of Economics
Academic Year- 2022-23**

**Programmer- B.A
Course Code -36154**

**Course- Business Management
Class- T. Y. B. A.**

Student Project List

Sr. No.	Name of the Students	Title of the Project	Name of the Guide
1	Adsure Shubham Balasaheb	A Study of Milk Producing Farmers in Chanegaon Village	Dr. Jayshree Singar
2	Bhingare Prasad Ashok	A Study of Sugarcane Farmers in Kolhar Village	Dr. Jayshree Singar
3	Gagare Shubham Rajendra	A Study of a Grocery store owners in Chinchpur Village	Dr. Jayshree Singar
4	Gavane Somnath Ashok	A Study of Sugarcane Farmers in Vadner Village	Dr. Jayshree Singar
5	Patole Yesh Daniel	A Study of a Milk Farmer in Kolhar Village	Dr. Jayshree Singar

H.O.D.
Department of Economics
Arts, Commerce & Science College, Satral

Certificate

Class: TyBA

Year: 2022-23.

This is to certify that the work entered in this journal is
the work of Kumar / Kumari Adsure Shubham Balasathab

who has worked for the 1st Term / the 2nd Term / both the
Term of the year in the school / college Laboratory.

Professor-in-charge

Head of Department
Department of Economics
Arts, Commerce & Science College, Satre

Date: 9-05-2023.

Certificate

Class: TY. BA

Year: 2022-23

This is to certify that the work entered in this journal is
the work of Kumar / Kumari Bhingane Prasad Ashok

who has worked for the 1st Term / the 2nd Term / both the
Term of the year in the school / college Laboratory.

Professor-in-charge

H.O.D.

Head of Department
Arts, Commerce & Science College, Satara

Date: 09-05-2023

Certificate

Class: TYBA

Year: 2022-23

This is to certify that the work entered in this journal is
the work of Kumar / Kumari Gagare Shubham Rajendra.

who has worked for the 1st Term / the 2nd Term / both the
Term of the year in the school / college Laboratory.

RSK

Professor-in-charge

RSK

H.O.D.
Head of Department
Arts, Commerce & Science College, Satara

Date: 9-05-2023.

Certificate

Class: T.Y.BA

Year: 2022-23

This is to certify that the work entered in this journal is
the work of Kumar / Kumari Gavande Somnath Ashok

who has worked for the 1st Term / the 2nd Term / both the
Term of the year in the school / college Laboratory.

RSK

Professor-in-charge

RSK

H.O.D.

Department of Economics
Arts, Commerce & Science College, Satara

Date: 9-05-2023

Certificate

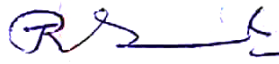
Class: TyBA.

Year: 2022-23

This is to certify that the work entered in this journal is
the work of Kumar / Kumari Pavle Yash Dania

who has worked for the 1st Term / the 2nd Term / both the
Term of the year in the school / college Laboratory.

_____
Professor-in-charge

_____
H.O.D.
Head of Department
Department of Economics
Arts, Commerce & Science College, Satara

Date: 9-05-2023

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar-413 711

NAAC Accredited B⁺⁺ Grade

Department of Chemistry

Academic Year-2022-23

Course name: Chemistry of Soil and Agrochemicals

Course Code-CH 610A

Project Title: Laboratory Methods of Soil Analysis

Students Project List

Sr. No.	Name of the Students	Project Title	Guide Name
1.	ANAP SAMIKSHA SURESH	Soil Sampling	Tambe P. A.
2.	ANAP SWAPNIL JAYVANT	Soil Sampling	Tambe P. A.
3.	ANARTHE AKSHAY DINKAR	Soil Sampling	Tambe P. A.
4.	ANTRE TRIVENI SUNIL	Soil Sampling	Tambe P. A.
5.	BALME DURGA DADASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
6.	CHAVAN AMIT KISHOR	Soil Sampling	Tambe P. A.
7.	DIGHE AKSHAY BALASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
8.	DIGHE PRIYANKA BABASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
9.	DIGHE SHUBHANGI RAOSAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
10.	DUKRE HARSHAD SUNIL	Soil Sampling	Tambe P. A.
11.	GAGARE KALYANI SHIVAJI	Soil Sampling	Tambe P. A.
12.	GAGARE PALLAVI ANNASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
13.	GAGARE SAYALI BABASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
14.	GAGARE TEJAS DADASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
15.	GAGARE VAISHNAVI KAILAS	Soil Sampling	Tambe P. A.
16.	GAWADE AKSHADA MOHAN	Soil Sampling	Tambe P. A.
17.	GHODKE PRIYANKA VIJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
18.	GHOLAP ABHINAV SAHEBRAO	Soil Sampling	Tambe P. A.
19.	GHORPADE NIKITA SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
20.	GULVE SAURABH SAMPAT	Soil Sampling	Tambe P. A.
21.	HARDE AKSHADA RAJENDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.
22.	HARDE SAYALI MADHAV	Soil Sampling	Tambe P. A.
23.	HARDE SHUBHANGI SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
24.	HARDE SHWETA PARAJI	Soil Sampling	Tambe P. A.
25.	KADAM VISHAKHA SUBHASH	Soil Sampling	Tambe P. A.
26.	KADU MOHINIRAJ SUNIL	Soil Sampling	Tambe P. A.
27.	KADU SIDHHARTH DATTATRAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
28.	LOKHANDE SAURABH BABASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
29.	LONDHE MAHESH NANASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.

30.	LONDHE UDDHAV SHAMRAO	Soil Sampling	Tambe P. A.
31.	MHASKE SHRIKRUSHNA ASHOK	Soil Sampling	Tambe P. A.
32.	MUSMADE AKSHADA RAJENDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.
33.	MUSMADE DEEPAK ANIL	Soil Sampling	Tambe P. A.
34.	MUSMADE ROHAN SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
35.	MUSMADE SACHIN REVJI	Soil Sampling	Tambe P. A.
36.	NAGARE MAYURI ASHOK	Soil Sampling	Tambe P. A.
37.	NALKAR ABHISHEK RAMDAS	Soil Sampling	Tambe P. A.
38.	NALKAR VIKAS RAMNATH	Soil Sampling	Tambe P. A.
39.	NEHE AKSHAY BALASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
40.	NEHE ASHWINI BABASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
41.	NEHE RAHUL APPASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
42.	PATHARE MEGHA MACHHINDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.
43.	PAWADE BHAKTI RAJENDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.
44.	PAWADE DHANASHRI POPAT	Soil Sampling	Tambe P. A.
45.	PAWADE SAKSHI ASHOK	Soil Sampling	Tambe P. A.
46.	PRADHAN GAURAV VIJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
47.	SAJGURE ASHWINKUMAR RAOSAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
48.	SHELAR SIDDHARTH PRABHAKAR	Soil Sampling	Tambe P. A.
49.	SHINDE DIVYA RAJENDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.
50.	SHINDE KALYANI BHAUSAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
51.	SHIRSATH ROHIT SATISH	Soil Sampling	Tambe P. A.
52.	SHIRSATH VISHAL SURESH	Soil Sampling	Tambe P. A.
53.	SINARE ABHISHEK SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
54.	SINARE MAHESH BALASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
55.	SINARE MAHESH HAUSHIRAM	Soil Sampling	Tambe P. A.
56.	SINARE TRUPTI SUNIL	Soil Sampling	Tambe P. A.
57.	SONAWANE PRADIP SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
58.	SURYAWANSHI SHUBHAM SANJAY	Soil Sampling	Tambe P. A.
59.	UPADYE VAISHNAVI VIKAS	Soil Sampling	Tambe P. A.
60.	VYAVHARE MONALI MADHUKAR	Soil Sampling	Tambe P. A.
61.	WANI ANURADHA LAHANU	Soil Sampling	Tambe P. A.
62.	WANI ASHWINI BABASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
63.	WANI HARSHAL SOPAN	Soil Sampling	Tambe P. A.
64.	WANI PALLAVI VISHWNATH	Soil Sampling	Tambe P. A.
65.	WANI RUTUJA JAYRAM	Soil Sampling	Tambe P. A.
66.	WANI SAKSHI DIGAMBAR	Soil Sampling	Tambe P. A.
67.	WANI SANKET DADASAHEB	Soil Sampling	Tambe P. A.
68.	WANI VAIBHAV BHASKAR	Soil Sampling	Tambe P. A.
69.	GHOLAP PRUTHVIRAJ RAJENDRA	Soil Sampling	Tambe P. A.

Subject Teacher

Head Department of Chemistry

HEAD

DEPARTMENT OF CHEMISTRY
 , Commerce & Science College, Satrai
 Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar-413711

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's
Arts Commerce & Science College, Satral

Project Work as per syllabus of Savitribai Phule Pune University, Pune for

T. Y. B. Sc

Project on Laboratory Methods of Soil Analysis

Course Name: Chemistry of Soil and Agrochemicals
Course Code- CH 611A

Academic Year-
2022-23

Name of the Student: Mr./Miss:

Class: ..T.Y.B.Sc.....

Semester: ...VI.....

Loknete Dr. Dalasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar-413 711

NAAC Accredited B⁺⁺ Grade

Department of Chemistry

CERTIFICATE

This is to certify that the work incorporated in the project report entitled "Hands on
training of analysis of various ^{parameters of soil} being submitted to Department of
Chemistry Mr./Miss Pawade Bhakti Rajendra
Class T.Y.B.Sc. was carried out by him/her under supervision.

Date -

Mrs. P. A. Tambe
Project Guide
Department of Chemistry

Mr. A. S. Waghmare
Head Department of Chemistry

Defination of Soil :

Soil may be defined as a natural body which develops as a result of pedogenic process that take place during and after weathering of rocks in which plant and other forms of life are able to grow.

Problematic Soil :

The soil which posses characteristic that make them uneconomical for the cultivation of crops without adapting proper reclamation measure are known as problematic soil.

pH range of soil :

pH range	Soil Sample
- 0 to 6.9	Acidic soil
- 7.1 to 14	Basic soil
- 7	Neutral soil

Soil Sampling :

Soil sampling is the process of extracting a small volume of soil resource management each sample collected must be a true representative of the area being sampled.

Equipment used in soil sampling :

- 1) Spode or auger
- 2) Khurpi
- 3) Core sampler
- 4) Sampling bags
- 5) buckets.

Parameter - 1

Aim: → Determination of pH of the Soil

Principle: → pH of soil may be determined colorimetrically or by electrometric method using a colorimeter and pH meter. We will determine it with the help of a pH meter. pH is given by formula $\text{pH} = -\log_{10} [\text{H}^+]$. When pH is below 7, then H^+ ion concentration exceeds the OH^- ion concentration and the range is acidic. When pH is above 7, the OH^- ion concentration and the range is alkaline or basic. Difference in electrode potential developed in a system is measured as a scale with the help of a pH meter keeping soil to water ratio 1:2.5.

The solubility of nutrients like iron, manganese and zinc is greatly affected by the pH of soil. i.e. H^+ ion concentration. Usually, the nutrients like iron, manganese and zinc become less soluble when pH increases from 4.5 to 7.5 or 8.0. The ease with which these nutrients in soil are absorbed and utilized by plants depends on pH of soil.

Apparatus: pH meter, thermometer, glass electrode, calomel electrode.

Reagents:

- i) 0.05 M potassium hydrogen phthalate solⁿ (pH = 4)
- ii) 0.1 N Boric acid solⁿ (pH = 9.22)
- iii) Distilled Water

Observation Table:

Sr. No.	Solution of Soil Sample	pH
1	Sample No. 1	4.9
2	Sample No. 2	4.6
3	Sample No. 3	4.9
4	Sample No. 4	5.2
5	Sample No. 5	5.4

Procedure :

I] Standardization of pH meter :

- 1) The pH meter is set as described in the instruction manual and adjust the pH to zero using set zero knob of the instrument.
- 2) Take 0.05 M potassium hydrogen phthalate solⁿ (pH = 4) in a beaker and insert the glass and calomel electrodes into the solⁿ in the beaker so that the bulb of the electrode is completely immersed into the solution.
- 3) Turn the two way switch of the apparatus to the pH 0-7 range side and adjust the set buffer knob of the instrument so that the meter scale reads the reading as pH = 4.
Similarly carry out the operations for buffer of pH = 9.22.

II] Measurement of pH soil :

- a) Weigh 5g of sieved dry soil sample & transfer into the 25ml beaker.
- b) Add 12.5ml water and stir it for about 30 minutes.
- c) Then the beaker with supernatant soil solⁿ is kept under electrode and immerse the electrode into the soil solⁿ.
- d) Note the reading after passing the current through the soil solⁿ.
- e) Similarly record the readings of remaining given soil samples.

pH range :

- 1) Soil pH below 6 ..... Acidic
- 2) Soil pH 6.0 to 8.5 .... Normal
- 3) Soil pH 8.6 to 9.0 .... Tending to become alkali
- 4) Soil pH above 9.0 ..... Alkaline soil, harmful for crops.

Result : Therefore, the given soil is Acidic.

Observations:

Resistance for 0.01 M KCl solution (R) = $1.97 \times 10^{-3} \Omega$ = Reciprocal of conductance

Calculations:

Cell constant = Resistance for 0.01 M KCl solution (R),
 $\times$ Specific conductivity of 0.1 M KCl solution at 25°C

$$= R(\text{ohm}) \times 0.00121 (\text{ohm}^{-1} \text{cm}^{-1})$$

$$= 1.97 \times 10^{-3} \times 0.00121$$

$$= 2.77 \times 10^{-6} \text{cm}^{-1}$$

Parameter : 2

Aim : Determination of IEC and TDS of soil

Principle : The salt content in the given soil sample can be estimated by electrical conductance measurements. In case of saturated soil it can be estimated by paste or dilute suspension of soil in water. Amount of total dissolved or soluble salts present in water generally expressed in terms of electrical conductivity of sample. It is measured with the help of conductivity meter. Electrical conductance is generally expressed in terms of reciprocal ohms i.e. mhos. The technique is more suitable for salinity measurements because conductivity increases with salt contents. Electrical conductivity of solⁿ of salt is nearly proportional to its concentration.

Apparatus : Electrical conductivity meter, Conductivity cell.

Reagent : 0.01M KCl

Procedure :

I] Determination of Cell Constant :

- 1) Connect the apparatus and conductivity cell.
- 2) Take 0.01M KCl solⁿ in 100 mL beaker and insert conductivity cell into it and see that the electrodes are completely covered by the solution.

Calculations: II

1) E.C of Soil extract = measured conductance (mmhos) $\times$ temperature factor (temp^r factor is 1.0 at 20°C, $\times$ cell constant)

$$\text{E.C of Soil extract} = 2.07 \times 10^{-3} \times 1 \times 2.77 \times 10^{-6}$$

$$= 5.733 \times 10^{-6} \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1}$$

2) Total Soluble Salt (ppm) = E.C (mmhos/cm) $\times 640$

$$= 5.73 \times 10^{-6} \times 640$$

$$= 3.66 \times 10^{-3}$$

3) % of total salt = T.S.S / T.D.S. (ppm / 1000) = E.C $\times 640$ / 1000

$$\% \text{ of total salt} = 5.73 \times 10^{-6} \times 640 / 1000$$

$$= 3.66 \times 10^{-6}$$

- 3) Switch on the apparatus and find out the resistance for 0.01 M KCl Solⁿ and hence determine the cell constant.

II) Determination of EC and TDS of Soil

- 1) Weigh exactly 5 gm. of dry and sieved soil.
- 2) Transfer it into 25 mL beaker and add to it about 12.5 mL distilled water [Soil Water ratio 1:2.5]
- 3) Stir the solⁿ for 30 minutes and measure the conductivity of the soil suspension. Note the temperature of the soil suspension.

Results :

a)	Cell constant (cm ⁻¹)	$2.77 \times 10^{-6} \text{ cm}^{-1}$
b)	Electrical Conductivity (mmhos/cm)	$5.73 \times 10^{-6} \text{ mm}$
c)	% of Total Soluble/dissolved salts (ppm)	$3.66 \times 10^6 \text{ ppm}$

Parameter : 3

Aim : U. V Spectrophotometer Method

Apparatus :

1) UV Spectrophotometer

2) Volumetric flask

Reagent :

1) 1N potassium dichromate : Dissolve 49.03 AR grade $K_2Cr_2O_7$ (dry) in distilled water and make up the volume to one litre.
297% conc. Sulphuric acid

Procedure :

1] Preparation of Standard curve

Take 1gm sucrose and add to it 1000 ml distilled water. From this solution take 0, 1, 5, 10, 15, 20, 25, 30, 40, 45, 50 ml in 100 ml flask and add 10 ml potassium dichromate and 20 ml

Observation Table 8

Sucrose Sol. mL Reading	Sucrose ppm	Carbon ppm	Carbon % O.D. Reading	Carbon % For O.D.
Blank	0	0	0	0
1	10	4.0	0.04	0.02
5	50	21	0.21	0.26
10	100	42	0.42	0.40
15	150	63	0.63	0.60
20	200	84	0.84	0.80
25	250	105	1.05	1.02
30	300	126	1.26	1.20
35	350	147	1.47	1.40
40	400	168	1.68	1.60
45	450	189	1.89	1.85
50	500	210	2.10	2.10
Total				$\bar{x} = 11.09$

Calculations: Factor $F = \frac{x}{11}$

$$= \frac{11.09}{11}$$

Factor $F = 1.008$

Sulphuric acid. Shake well and allow the mixture to cool on asbestos sheet, make the volume of each solution to 100 ml with distilled water and observe optical densities at 660 nm. Wavelength. Prepare standard curve and calculate the Factor F.

Readings :

% Organic carbon :

- 1) less than 0.20 Very low
- 2) 0.21 to 0.40 Low
- 3) 0.41 to 0.60 Moderate
- 4) 0.61 to 0.80 Moderately high
- 5) 0.81 to 1.0 high
- 6) More than 1.0 Very high.

Arts, Commerce and Science College Satral

M.Com Project List: 2022-23

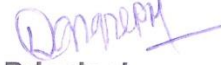
Subject Name: Business Administration Group

Subject Code : 414

S.N.	Name of the student	Special Subject	Name of the Guide	Title of the Project
1.	Bhusal Akshay Namdeo	Business Administration	Mr. D. N. Ghane	बाभळेश्वर कृषी विज्ञान केंद्राच्या चिकित्सक अभ्यास करणे.
2.	Dighe Rushikesh Dadasaheb	Business Administration	Mr. D. N. Ghane	ग्रामीण विकासात प्रियदर्शनि पतसंस्थेच्या कामकाजाची भूमिका
3.	Dighe Sanket Ashok	Business Administration	Dr. V. G. Shinde	राहुरी तालुक्यामध्ये शासनाच्या विविध प्रशासकीय कामकाजाचे समाजवर झालेले परिणाम
4.	Gagare Prasad Ramkisan	Business Administration	Dr. V. G. Shinde	माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात प्रशासकीय कामकाजांमधील सायबर सुरक्षा
5.	Harde Prashant Bhausahab	Business Administration	Dr. V. G. Shinde	आण्णासाहेब कदम पाटील प्रतिष्ठान च्या प्रशासकीय व्यवस्थापनाचे कानडगाव च्या विकासातील योगदान
6.	Khatekar Mahesh Durgaji	Business Administration	Dr. V. G. Shinde	धर्मदाय संस्थांच्या व्यवस्थापन व प्रशासनाचे अध्ययन विशेष संदर्भ श्री साई बाबा संस्थान शिर्डी
7.	Khatekar Prashant Subhash	Business Administration	Mr. H. L. Divekar	वाचनालयाच्या प्रशासकीय कामकाजाचे अध्ययन विशेष संदर्भ कै.पांडुरंग जयवंतराव पाटील साबळे ग्रामीण सार्वजनिक वाचनालय
8.	Lambe Tejal Dilip	Business Administration	Mr. H. L. Divekar	महिलांचे प्रशासकीय कौशल्य अभ्यासणे
9.	Sabale Aishwarya machhindra	Business Administration	Mrs. P. A. Galande	महाविद्यालयाचे कार्यलयीन व्यवस्थापन व प्रशासन
10.	Shaikh Kaynat Mehmud	Business Administration	Mrs. P. A. Galande	पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील प्रवरा सहकारी साखर कारखान्याच्या मानव संसाधन व्यवस्थापन पद्धतीचा अभ्यास करणे
11.	Tambe arvind Gitaram	Business Administration	Mrs. P. A. Galande	Padma Shri Vitthal Rao Vikh Patil sahkari sakhar Karkhana Surakha vibhag abhyas karne abhyas karne
12.	Patole Prerna Pravin	Business Administration	Mr. H. L. Divekar	प्रशासकीय कामकाज पद्धतीचे अध्ययन
13.	Wani Tushar Somnath	Business Administration	Mrs. P. A. Galande	पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नोलॉजी अँड इंजिनिअरींग अंतर्गत सेवकांची सहकारी पतसंस्था मर्या. लोणी या पतसंस्थेच्या आर्थिक व्यवहारांचा अभ्यास करणे

H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

Principal
Principal
Arts, Commerce and Science College
At/Po. Satral, Tal. Rahuri,
Dist. Ahmednagar. 413711

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम. कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय
"बाभलेश्वर कृषी विज्ञान केंद्राच्या चिकित्सक अभ्यास करणे"

अभ्यासक
भुसाळ अक्षय नामदेव
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा. डी. एन. घाने
सहाय्यक प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम. कॉम - II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम.कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय
"बाभळेश्वर कृषी विज्ञान केंद्राच्या चिकित्सक अभ्यास करणे"

अभ्यासक
भुसाळ अक्षय नामदेव
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा. डी. एन. घाने
सहाय्यक प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम.कॉम -II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **भुसाळ अक्षय नामदेव** याने एम.कॉम भाग - २ मध्ये
सेमीस्टर ४ मधील व्यवसाय प्रशासन पेपर क्रमांक चार प्रोजेक्ट वर्क या विषया अंतर्गत
वर्ष २०२२-२३ प्रकल्प अहवाल सादर केला आहे.

ठिकाण : प्रवरानगर

दिनांक २८/०५/२०२३

सही
मार्गदर्शक

सही
प्राचार्य
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

सही
समन्वयक

27/5/23
Dr. Unde S.A.

H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला अहवाल

“ग्रामीण विकासात प्रियदर्शनी पतसंस्थेच्या कामकाजाची भूमिका”

♦ संशोधक ♦

दिग्दे ऋषिकेश दादासाहेब
एम.कॉम. भाग 2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डि.एन.घाणे
(एम.कॉम., सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला अहवाल

“ग्रामीण विकासात प्रियदर्शनी पतसंस्थेच्या कामकाजाची भूमिका”

◆ संशोधक ◆

दिग्दे ऋषिकेश दादासाहेब
एम.कॉम. भाग 2

◇ मार्गदर्शक ◇

प्रा.डि.एन.घाणे
(एम.कॉम., सेट)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, दिघे ऋषिकेश दादासाहेब यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये ग्रामीण विकासात प्रियदर्शनी पतसंस्थेच्या कामकाजाची भूमिका या विषयावरील प्रकल्प अहवाल व्यवसाय प्रशासन विषयांतर्गत शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

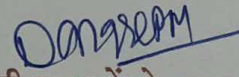
दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

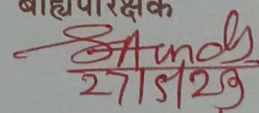
विभाग प्रमुख
H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.डी.एन.घाणे

मार्गदर्शक

प्रो.डॉ.पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य

सात्रल महाविद्यालय
PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

27/5/23
Dr. V. N. S. A.

राहुरी तालुक्यामध्ये शासनाच्या विविध प्रशासकीय कामकाजाचे समाजावर झालेले परिणाम

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला तय्यारबंद

♦ संशोधक ♦

दिघे संकेत अशोक

एम.कॉम.२

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.बी.ए., पीएच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

राहुरी तालुक्यामध्ये शासनाच्या विविध प्रशासकीय कामकाजाचे समाजावर झालेले परिणाम

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

दिघे संकेत अशोक

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पीएच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, दिघे संकेत अशोक यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये शासनाच्या विविध प्रशासकीय कामकाजाचे समाजावर झालेले परिणाम या विषयावरील प्रकल्प अहवाल व्यवसाय प्रशासन विषयांतर्गत शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : राहाता

दिनांक :

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

Principal
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A. Nagar

प्रा. डॉ. व्ही. जी. शिंदे

मार्गदर्शक

बाह्यपरिक्षक

27/5/23
Dr. Unde S. A.

“माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात प्रशासकीय कामकाजामधील सायबर सुरक्षा”
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

गागरे प्रसाद रामकिसन

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पीएच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

“माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात प्रशासकीय कामकाजामधील सायबर सुरक्षा”

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

गागरे प्रसाद रामकिसन

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पीएच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

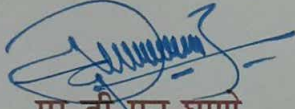
**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, गागरे प्रसाद रामकिसन यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात प्रशासकीय कामकाजामधील सायबर सुरक्षा या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

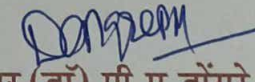
ठिकाण : २१/११/०९

दिनांक : २७-०५-२०२३

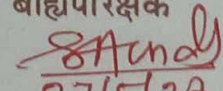

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख
H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे
मार्गदर्शक

प्रोफेसर (डॉ).पी.ए.डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय
PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

२७/५/२३
Dr Unde S. A.

**“अण्णासाहेब कदम-पाटील शेती व ग्राम विकास
प्रतिष्ठान’ यांच्या प्रशासकीय कामकाजाचे
कानडगावच्या विकासातील योगदान ”**

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

हारदे प्रशांत भाऊसाहेब

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फिल., पीएच.डी.)

वाणिज्य विभाग

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

‘अण्णासाहेब कदम-पाटील शेती व ग्राम विकास प्रतिष्ठान’ यांच्या
प्रशासकीय कामकाजाचे कानडगावच्या विकासातील योगदान

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

हारदे प्रशांत भाऊसाहेब

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **हारदे प्रशांत भाऊसाहेब यांनी एम.कॉम. भाग 2** या वर्गामध्ये **‘अण्णासाहेब कदम-पाटील शेती व ग्राम विकास प्रतिष्ठान’** यांच्या प्रशासकीय कामकाजाचे **कानडगावच्या विकासातील योगदान** या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : राहाता

दिनांक :

प्रा.डॉ.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

मार्गदर्शक

बाह्यपरिक्षक

Dr. Unde S. A.

धर्मदाय संस्थानच्या व्यवस्थापन व प्रशासनाचे अध्ययन : विशेष संदर्भ
श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

खाटेकर महेश दुर्गाजी

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.कॉल., पीएच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

धर्मदाय संस्थानच्या व्यवस्थापन व प्रशासनाचे अध्ययन : विशेष
संदर्भ श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

खाटेकर महेश दुर्गाजी

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पीएच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, खाटेकर महेश दुर्गाजी यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये धर्मदाय संस्थानच्या व्यवस्थापन व प्रशासनाचे अध्ययन : विशेष संदर्भ श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

मार्गदर्शक

प्रोफेसर (डॉ).पी.एम.डोंगरे सर

प्राचार्य सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

27/5/23
Dr. V. N. S. A.

**वाचनालयाच्या प्रशासकीय कामकाजाचे अध्ययन :
विशेष संदर्भ कै.पांडुरंग जयवंतराव पाटील साबळे ग्रामीण
सार्वजनिक वाचनालय**

**सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध**

♦ संशोधक ♦

खाटेकर प्रशांत सुभाष

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C.&A.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**वाचनालयाच्या प्रशासकीय कामकाजाचे अध्ययन :
विशेष संदर्भ कै.पांडुरंग जयवंतराव पाटील साबळे ग्रामीण
सार्वजनिक वाचनालय**

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

खाटेकर प्रशांत सुभाष

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C.&A.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **खाटेकर प्रशांत सुभाष** यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये वाचनालयाच्या प्रशासकीय कामकाजाचे अध्ययन : विशेष संदर्भ **कै.पांडुरंग जयवंतराव पाटील साबळे ग्रामीण सार्वजनिक वाचनालय** या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

दिनांक :

प्रा. डी. एन. घाणे

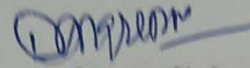
विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral

प्रा. एच. एल. दिवेकर

मार्गदर्शक

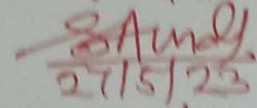
प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College,
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

27/5/23

Dr. Vnde S. A.

“महिलांचे प्रशाकीय कौशल्य अभ्यासणे ”

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

लांबे तेजल दिलीप

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., जी.डी.सी.ॲन्ड ए.)

वाणिज्य विभाग

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

महिलांचे प्रशाकीय कौशल्य अभ्यासने

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

लांबे तेजल दिलीप

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C.&.A.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, लांबे तेजल दिलीप यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये महिलांचे प्रशाकीय कौशल्य अभ्यासने या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक :

प्रा. डी. एन. घाणे
विभाग प्रमुख

प्रा. एच. एल. दिवेकर
मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ. डोंगरे सर, प्राचार्य
कुला व्यापारिक व विज्ञान महाविद्यालय
सात्रळ, ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

बाह्यपरिक्षक
Dr. Unde S. A.

“महाविद्यालयाचे कार्यालयीन व्यवस्थापन व प्रशासन”

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

साबळे ऐश्वर्या मच्छिंद्र

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

(एम.कॉम.)

वाणिज्य विभाग

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.साहूरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

महाविद्यालयाचे कार्यालयीन व्यवस्थापन व प्रशासन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

साबळे ऐश्वर्या मच्छिंद्र

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

(एम.कॉम.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, साबळे ऐश्वर्या मच्छिंद्र यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये महाविद्यालयाचे कार्यालयीन व्यवस्थापन व प्रशासन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक :

प्रा.डॉ.एन.घाणे
विभाग प्रमुख

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य
लेला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
सात्रळ, महाविद्यालय
सात्रळ, ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे
मार्गदर्शक

बाह्यपरिक्षक
Dr. Unde S. A.

पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील सहकारी साखर कारखान्याचा
मानव संसाधन व्यवस्थापन पद्धतीचा अभ्यास

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

शेख कायनात मेहमुद

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा. श्रीमती पी.ए. गलांडे

(एम.कॉम.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

पद्मश्री डॉ.विठ्ठलराव विखे पाटील सहकारी साखर कारखान्याचा
मानव संसाधन व्यवस्थापन पद्धतीचा अभ्यास

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

शेख कायनात मेहमुद

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

(एम.कॉम., सेट)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **शेख कायनात मेहमुद** यांनी **एम.कॉम. भाग 2** या वर्गामध्ये व्यवसाय प्रशासन विषयांतर्गत **पद्मश्री डॉ.विठ्ठलराव विखे पाटील सहकारी साखर कारखान्याचा मानव संसाधन व्यवस्थापन पद्धतीचा अभ्यास** हा प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce

Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

मार्गदर्शक

प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College

Satral, Tal. Rahuri Dist. A' Nagar

बाह्यपरीक्षक
Dr. Uncle S.A.

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम. कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय
"पद्मश्री विखे पाटील सहकारी साखर कारखान्याचे सुरक्षा विभागाच्या
व्यवस्थापनाचा अभ्यास करणे"

अभ्यासक
अरविंद गिताराम तांबे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा. पी. ए. गलांडे
सहयोगी प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम. कॉम - II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ.बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम.कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय
"पद्मश्री विखे पाटील सहकारी साखर कारखान्याचे सुरक्षा विभागाच्या
व्यवस्थापनाचा अभ्यास करणे"

अभ्यासक
अरविंद गिताराम तांबे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा.पी.ए.गलांडे
सहयोगी प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम.कॉम -II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **अरविंद गिताराम तांबे** याने एम.कॉम भाग - २ मध्ये
सेमीस्टर ४ मधील व्यवसाय प्रशासन पेपर क्रमांक चार प्रोजेक्ट वर्क या विषया अंतर्गत
वर्ष २०२२-२३ प्रकल्प अहवाल सादर केला आहे.

ठिकाण : प्रवसनगर २१११०५

दिनांक २८/०५/२०२३

सही
मार्गदर्शक

सही
प्राचार्य
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

सही
समन्वयक

SA mals
27/5/23
Dr. Unde S.A.

H.O.D.
PRINCIPAL
Department of Commerce
Art, Commerce & Science College, Satral,
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

प्रशासकीय कामकाज पद्धतींचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

पाटोळे प्रेरणा प्रविण

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C. & A.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

प्रशासकीय कामकाज पद्धतींचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

पाटोळे प्रेरणा प्रविण

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C. & A.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, पाटोळे प्रेरणा प्रविण यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये प्रशासकीय कामकाज पद्धतींचे अध्ययन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक : 27-05-2023

प्रा.डी.एन.घाणे
विभाग प्रमुख

H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.एच.एल.दिवेकर
मार्गदर्शक

प्रो.डॉ.पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य
सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

27/5/2023
Dr. Under S. A

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूषण उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम. कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय

"पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी अँड
इंजिनिअरींग अंतर्गत संस्थाच्या सेवकांची सहकारी पतसंस्था मर्या. लोणी" या
पतसंस्थेच्या आर्थिक व्यवहारांचा अभ्यास करणे"

अभ्यासक
वाणी तुषार सोमनाथ
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा. पी. ए. गलांडे
सहयोगी प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम. कॉम - II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या
एम. कॉम पदविकरीता पुणे विद्यापीठास सादर केलेला प्रकल्प अहवाल

लघुशोध प्रकल्पाचा विषय

"पद्मश्री डॉ. विठ्ठलराव विखे पाटील इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी अँड
इंजिनिअरींग अंतर्गत संस्थाच्या सेवकांची सहकारी पतसंस्था मर्या. लोणी"
या पतसंस्थेच्या आर्थिक व्यवहारांचा अभ्यास करणे"

अभ्यासक
वाणी तुषार सोमनाथ
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

मार्गदर्शक
प्रा. पी. ए. गलांडे
सहयोगी प्राध्यापक
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ,

संशोधन केंद्र
एम. कॉम -II
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

सन २०२३

लोकनेते डॉ. बाळासाहेब विखे पाटील
(पद्मभूष उपाधिने सन्मानित)
प्रवरा ग्रामीण शिक्षण संस्थेचे
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **वाणी तुषार सोमनाथ** याने एम.कॉम भाग - २ मध्ये
सेमीस्टर ४ मधील व्यवसाय प्रशासन पेपर क्रमांक चार प्रोजेक्ट वर्क या विषया अंतर्गत
वर्ष २०२२-२३ प्रकल्प अहवाल सादर केला आहे.

ठिकाण : प्रवरानगर

दिनांक / २०२३

सही
मार्गदर्शक

सही
प्राचार्य

सही
समन्वयक

27/5/2023
Dr. Unde S.A.

Arts, Commerce and Science College Satral

M.Com Project List: 2022-23

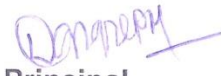
Subject Name: Advanced Marketing Group

Subject Code: 418

S.N.	Name of the student	Special Subject	Name of the Guide	Title of the Project
1.	Belkar Aniket Sanjay	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	व्यवसायातील विपणन क्षेत्रातील कामाचे अध्ययन
2.	Gagare Satyyam Machhindra	Advanced Marketing	Dr. V. G. Shinde	ऊस पिकाचे उत्पादन व विपणन अभ्यासाने
3.	Dhokchaule Aniket Shivaji	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	महिला बचत गटाच्या कार्यपद्धतीचा अभ्यास
4.	Ponde Pradip Vilas	Advanced Marketing	Mr. H. L. Divekar	कार्यालयीन कामकाज पद्धतीचे अध्ययन
5.	Mothe Krushna Jagdish	Advanced Marketing	Mr. H. L. Divekar	"माहिती तंत्रज्ञानामुळे विपणनात झालेल्या बदलांचे अध्ययन"
6.	Wakchaure Mahesh Gopal	Advanced Marketing	Mrs. P. A. Galande	आयुर्विमा व्यवसायाच्या विपणन कार्यपद्धतीचा अभ्यास
7.	Borge Sumedh Sanjay	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	माहिती तंत्रज्ञानाची आधुनिक प्रशासनातील भूमिका
8.	Bhagwat ganesh Dattatray	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	खरेदी विक्री कर्यात ग्राहकांना येणाऱ्या समस्या
9.	Dhokchaule Prashant Annasheb	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	ऑक्सिस बँकेचे प्रशासन व व्यवस्थापनाचे अध्ययन
10.	Jadhav Manoj Dipak	Advanced Marketing	Dr. V. G. Shinde	भारतीय भाग बाजाराच्या विपणन प्रणालीचे आद्ययन
11.	Kadam Pratiksha Babasheb	Advanced Marketing	Dr. V. G. Shinde	सात्रळ दूध डेअरी यांच्या उत्पादन विपणनाचा अभ्यास करणे
12.	Kshirsagar gaurav Ajay	Advanced Marketing	Mr. H. L. Divekar	तांभरे गावातील शेती व शेतीपूरक व्यवसायाचे विपणन अभ्यासने
13.	Bhagwat Nilesh Suresh	Advanced Marketing	Mr. D. N. Ghane	शेतमालाच्या आधारभूत किंमत यंत्रणेचे अध्ययन
14.	Kadu Viresh Ramdas	Advanced Marketing	Dr. V. G. Shinde	सात्रळ दुध यांच्या विपणन कार्याचे अध्ययन

H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

Principal
Principal
Arts, Commerce and Science College
At/Po. Satral, Tal. Rahuri,
Dist. Ahmednagar. 413711

व्यवसायातील विपणन क्षेत्रातील कामकाजाचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

अनिकेत संजय बेलकर

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.चाणे

(एम.कॉम., सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

व्यवसायातील विपणन क्षेत्रातील कामकाजाचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

अनिकेत संजय बेलकर

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम., एम.फील.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

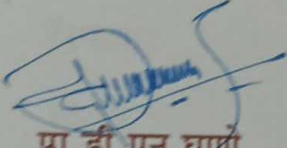
2022-23

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **अनिकेत संजय बेलकर** यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये व्यवसायातील विपणन क्षेत्रातील कामकाजाचे अध्ययन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक :

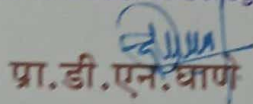

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा. डी. एन. घाणे

मार्गदर्शक

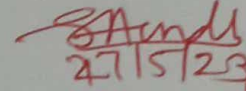
प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Undes A.

खरेदी विक्री कार्यात ग्राहकांना येणा-या समस्या

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

भागवत गणेश दत्तात्रय

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

खरेदी विक्री कार्यात ग्राहकांना येणा-या समस्या

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

भागवत गणेश दत्तात्रय

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **भागवत गणेश दत्तात्रय** यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये विपणन व्यवस्थापन विषयांतर्गत खरेदी विक्री कार्यात ग्राहकांना येणा-या **समस्या** या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : राहाता

दिनांक :

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख

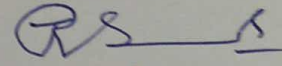
H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा. डी. एन. घाणे

मार्गदर्शक

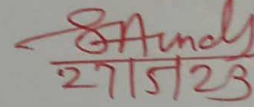
प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Unde S. A.

माहिती तंत्रज्ञानाची आधुनिक प्रशासनातील भूमिका

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला तय्युप्रबंध

♦ संशोधक ♦

बोरगे सुमेध संजय

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम., सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

माहिती तंत्रज्ञानाची आधुनिक प्रशासनातील भूमिका

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

बोरगे सुमेध संजय

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **बोरगे सुमेध संजय** यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये **माहिती तंत्रज्ञानाची आधुनिक प्रशासनातील भूमिका** या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सहता 21/7/09

दिनांक : 24/05/2023

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा. डी. एन. घाणे

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

27/5/23

Dr. Unde S. A.

“महिला बचत गटांच्या कार्यपद्धतीचा अभ्यास”

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

ढोकचौळे अनिकेत शिवाजी

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.डि.एन.घाणे

(एम.कॉम., सेट)

वाणिज्य विभाग

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

महिला बचत गटांच्या कार्यपद्धतीचा अभ्यास

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

ढोकचौळे अनिकेत शिवाजी

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, ढोकचौळे अनिकेत शिवाजी यांनी एम.कॉम. भाग 2
या वर्गामध्ये **महिला बचत गटांच्या कार्यपद्धतीचा अभ्यास** या विषयावरील प्रकल्प
अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : राहाता

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral

प्रा.डी.एन.घाणे

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Unde S. A.

ऑक्सीस बँकेचे प्रशासन व व्यवस्थापनाचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

ढोकचौळे प्रशांत आण्णासाहेब

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

ऑक्सीस बँकेचे प्रशासन व व्यवस्थापनाचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

ढोकचौळे प्रशांत आण्णासाहेब

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डी.एन.घाणे

(एम.कॉम.,सेट)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **ढोकचौळे प्रशांत आण्णासाहेब** यांनी एम.कॉम.

भाग 2 या वर्गामध्ये (विपणन व्यवस्थापन विषयांतर्गत) **अॅक्सीस बँकेचे प्रशासन व**

व्यवस्थापनाचे अध्ययन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये

आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : राहता

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख
H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.डी.एन.घाणे

मार्गदर्शक

प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A'Nagar

बाह्यपरिक्षक

pr. unde S.A

ऊस पिकाचे उत्पादन व विपणन अभ्यासने

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

गागरे सत्यम मच्छिंद्र

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

ऊस पिकाचे उत्पादन व विपणन अभ्यासने

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

गागरे सत्यम मच्छिंद्र

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

प्रमाणपत्र

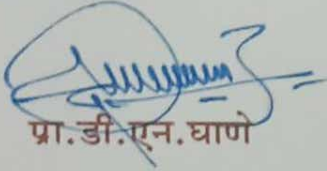
प्रमाणपत्र देण्यात येते की, गागरे सत्यम मच्छिंद्र यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये

ऊस पिकाचे उत्पादन व विपणन अभ्यासने या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक

वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

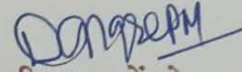
दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे सर, प्राचार्य

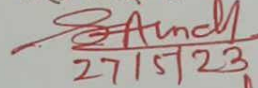
सात्रल महाविद्यालय

 PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A. Nagar

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

मार्गदर्शक

बाह्यपरिक्षक

27/5/23

Dr. Unde S.A.

भारतीय भाग बाजाराच्या विपणन प्रणालीचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

मनोज दिपक जाधव
एम.कॉम.2 (विपणन)

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे
(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

भारतीय भाग बाजाराच्या विपणन प्रणालीचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

मनोज दिपक जाधव

एम.कॉम.2 (विपणन)

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **मनोज दिपक जाधव** यांनी एम.कॉम. भाग 2
(विपणन) या वर्गामध्ये **भारतीय भाग बाजाराच्या विपणन प्रणालीचे**
अध्ययन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या
मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सहुरा २५/११/०९

दिनांक : २१-०५-२३

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce

Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा. डॉ. व्ही. जी. शिंदे

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ. डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College

Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Unde S.A.

सात्रळ दूध डेअरी यांच्या उत्पादन विपणनाचा अभ्यास करणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

कदम प्रतिक्षा बाबासाहेब

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

सात्रळ दूध डेअरी यांच्या उत्पादन विपणनाचा अभ्यास करणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

कदम प्रतिक्षा बाबासाहेब

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

(एम.कॉम., एम.फील., पी.एच.डी.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, कदम प्रतिका बाबासाहेब यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये सात्रळ दूध डेअरी यांच्या उत्पादन विपणनाचा अभ्यास करणे या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral

प्रा.डॉ.व्ही.जी.शिंदे

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ. पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Uncle S.A

**“तांभेरे गावातील
शेती व शेतीपुरक व्यवसायांचे विपणन अभ्यासने”**

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

गौरव अजय शिरसागर

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., जी.डी.सी.एण्ड ए.)

वाणिज्य विभाग
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

तांभेरे गावातील शेती व शेतीपुरक व्यवसायांचे विपणन अभ्यासने

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला
लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

गौरव अजय क्षिरसागर

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम. G.D.C.&A.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, तांभेरे

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **गौरव अजय क्षिरसागर** यांनी एम.कॉम.
भाग 2 या वर्गामध्ये **तांभेरे गावातील शेती व शेतीपुरक व्यवसायांचे**
विपणन अभ्यासने या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23
मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

दिनांक :

प्रा. डी. एन. घाणे
विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा. एच. एल. दिवेकर

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे, प्राचार्य
तांभेरे महाविद्यालय
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Unde S. A.

27/5/23

“माहिती तंत्रज्ञानामुळे विपणनात झालेल्या बदलांचे अध्ययन”

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी
सादर करावयाचा प्रकल्प अहवाल

संशोधक

कृष्णा जगदीश मोटे

एम.कॉम.२

मार्गदर्शक

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., जी.डी.सी.एण्ड ए.)

वाणिज्य विभाग
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता. राहुरी, जि. अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

२०२२-२०२३

माहिती तंत्रज्ञानामुळे विपणनात झालेल्या बदलांचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

कृष्णा जगदीश मोटे

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., जी.डी.सी.एण्ड ए.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, **कृष्णा जगदीश मोटे** यांनी **एम.कॉम. भाग 2** या वर्गामध्ये **माहिती तंत्रज्ञानामुळे विपणनात झालेल्या बदलांचे अध्ययन** या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण :

दिनांक :

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce

Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.एच.एल.दिवेकर

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय

PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College

Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

बाह्यपरिक्षक

21/5/2023

Dr. Unoh S'A

कार्यालयीन कामकाज पध्दतींचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला सद्यप्रबंध

♦ संशोधक ♦

पोंदे प्रदिप विलास

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C.&.A.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

कार्यालयीन कामकाज पध्दतींचे अध्ययन

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

पोंदे प्रदिप विलास

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.एच.एल.दिवेकर

(एम.कॉम., G.D.C.&.A.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, पोंदे प्रदिप विलास यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये

कार्यालयीन कामकाज पध्दतींचे अध्ययन या विषयावरील प्रकल्प अहवाल

शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सात्रळ

दिनांक : 24-05-2023

प्रा.डी.एन.घाणे

विभाग प्रमुख

H.O.D.

Department of Commerce

Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रा.एच.एल.दिवेकर

मार्गदर्शक

प्रोफेसर डॉ.पी.एम.डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College

Satral, Tal. Rahuri, Dist. A'Nagar

बाह्यपरिक्षक

Dr. Vande S.A.

आयुर्विमा व्यवसायाच्या विपणन कार्यपद्धतीचा अभ्यास

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

♦ संशोधक ♦

वाकचौरे महेश गोपाळ

एम.कॉम.2

♦ मार्गदर्शक ♦

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

(एम.कॉम.)

♦ वाणिज्य विभाग ♦

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

आयुर्विमा व्यवसायाच्या विपणन कार्यपद्धतीचा अभ्यास

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या वाणिज्य विद्याशाखेतील
वाणिज्य निष्णात (एम.कॉम.) पदवी प्राप्तीसाठी सादर केलेला लघुप्रबंध

◆ संशोधक ◆

वाकचौरे महेश गोपाळ

एम.कॉम.2

◆ मार्गदर्शक ◆

प्रा.श्रीमती पी.ए.गलांडे

(एम.कॉम.)

◆ वाणिज्य विभाग ◆

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ

ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

शैक्षणिक वर्ष

2022-23

**ARTS, COMMERCE AND
SCIENCE COLLEGE
SATRAL**

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, वाकचौरे महेश गोपाळ यांनी एम.कॉम. भाग 2 या वर्गामध्ये आयुर्विमा व्यवसायाच्या विपणन कार्यपद्धतीचा अभ्यास या विषयावरील प्रकल्प अहवाल शैक्षणिक वर्ष 2022-23 मध्ये आमच्या मार्गदर्शनाखाली सादर केला आहे.

ठिकाण : सहता २१११००

दिनांक : २४-०५-२०२३

प्रा. डी. एन. घाणे

विभाग प्रमुख
H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रोफेसर डॉ. पी. एम. डोंगरे सर, प्राचार्य

सात्रळ महाविद्यालय
PRINCIPAL

Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

प्रा. श्रीमती पी. ए. गलांडे

मार्गदर्शक

बाह्यपरिक्षक

27/5/23
Dr. Unde S. A

Art's, Commerce & Science College, Satral

Post Graduate Department of Analytical Chemistry

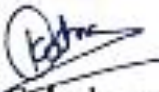
(Credit System Analysis)

MSc-II (Analytical Chemistry) A.Y. : 2022-23

Student List For Skill Development – II Project

Course Code-34494

Sr. No.	Name of Student	Project Name	Teacher Name
1	Bhalerao Dipali Dilip	Green Synthesis of Silver Nitrate Nanoparticles	Dr. Waghmare, A.S.
2	Dhanwat Pratik Vitthal	Measurement of Waste Water Parameter	Miss. Agarkar, D.D.
3	Dukre Kajal Revananath	Synthesis of Metal Complex With the Help of Various Ligands	Miss. Muntode, S.A.
4	Gagare Gayatri Kishor	Extraction of Lycopene from Fruits and Vegetables	Mrs. Karle, C.S.
5	Gagare Pratiksha Jalinder	Green Synthesis of CuO Nanoparticles	Dr. Waghmare, A.S.
6	Gagare Poonam Laxman	A New Schiff Based as a Turn of Colorimetric Sensor for Zn^{2+}	Mr. Harde, D.D.
7	Gholap Sanket Namdev	Effect of Thermacol	Miss. Dighe, S.G.
8	Harde Tejaswini Madhav	A New Schiff Based as a Turn of Colorimetric Sensor for Ni^{2+}	Mr. Harde, D.D.
9	Khernnar Lata Haushabapu	Extraction of Tartaric Acid From Tamarind pulp & analysis of the tartaric acid by pH -metry	Miss. Kadu, S.P.
10	Kothule Nikita Babasaheb	Extraction of Lycopene from Fruits and Vegetables	Mrs. Karle, C.S.
11	Londhe Rutik Rajendra	Water Sample Testing	Mr. Harde, D.D.
12	Musmade Jyoti Sambhaji	Effect of Plastic on Environment	Mrs. Tambe, P.A.
13	Palande Akash Sonyabapu	Measurement of Waste Water Parameter	Mr. Waghe, S.B.
14	Patole Kanchan Shankar	Estimation of Iron-III in leaves and pharmaceutical using salicylic acid by spectrophotometric method	Dr. Kadnor, V.A.
15	Puri Akash Bharat	Measurement of Waste Water Parameter	Dr. Kadnor, V.A.
16	Sarode Maheshwari Rajendra	Estimation of Iron-III in leaves and pharmaceutical using salicylic acid by spectrophotometric method	Dr. Kadnor, V.A.
17	Shaikh Rahim Bashir	Measurement of Waste Water Parameter	Mr. Waghe, S.B.
18	Shinde Suchitra Gokul	Synthesis of Metal Complex With the Help of Various Ligands	Miss. Muntode, S.A.
19	Shingote Pranjal Changdev	Extraction of Tartaric Acid From Tamarind pulp & analysis of the tartaric acid by pH -metry	Miss. Kadu, S.P.
20	Sinare Bharti Vaman	Effect of Plastic on Environment	Mrs. Tambe, P.A.
21	Sinare Gokul Nanasaheb	Environmental Effect on Human being	Miss. Dighe, S.G.
22	Wani Rahul Govind	Measurement of Waste Water Parameter	Miss. Agarkar, D.D.

P.G. Incharge

HEAD
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
Art's, Commerce & Science College, Satral
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar-413711

Water Sample Testing

PROJECT SUBMITTED TO
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE SATRAL
FOR PARTIAL FULFILLMENT
OF THE ENVIRONMENTAL AUDIT

Submitted by

Londhe Rutik Rajendra

Msc-IInd

Under the Guidance of

Prof. D.D Harde sir

Department of Chemistry

Arts, Commerce & Science College

Satral -413711, Maharashtra

2022-23

Pravara Rural Education Society's Loknete Dr. Balasaheb
Vikhe Patil

(Padmabhushan Awardee)

Art's, Commerce & Science College, Satral.

Tal. Rahuri Dist. A. Nagar

CERTIFICATE

This is to certify that, Mr :- **Londhe Rutik Rajendra.**

M.Sc-II (Analytical Chemistry) has satisfactory
completed Skill Development Project as per the
syllabus SPPU, Pune. During the academic year
2022-23

Proof: D. D. Harade Sir

Guidance Teacher

Head

Dept. of Chemistry

Environmental effects on Human being

PROJECT SUBMITTED TO
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE SATRAL
FOR PARTIAL FULFILLMENT
OF THE ENVIRONMENTAL AUDIT

Submitted by

Sinare Gokul Nanasaheb

Msc-IInd

Under the Guidance of

Prof.Dighe .S.G

Department of Chemistry

Arts, Commerce & Science College

Satral -413711,Maharashtra

2022-23

Pravara Rural Education Society's Loknete Dr. Balasaheb Vikhe
Patil

(Padmabhushan Awardee)

Art's, Commerce & Science College, Satral.

Tal.Rahuri Dist.A.Nagar

CERTIFICATE

This is to certify that, Mr. :- Sinare Gokul Nanasaheb

M.Sc-II (Analytical Chemistry) has satisfactory
completed Skill Development Project as per the syllabus
SPPU, Pune. During the academic year 2022-23

Guidance Teacher

Head

Dept. of Chemistry

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmbhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science, College, Satral

A PROJECT REPORT ON

**Extraction of tartaric acid from tamarind pulp and analysis of
the tartaric acid by pH metric titration**

Submitted to

Arts, Commerce and Science, College, Satral

Submitted by

Miss. Shingote Pranjal Changdev

Guided by

Miss. Kadu S. P.

Department of Analytical Chemistry

Arts, Commerce and Science, College, Satral

Tal: Rahuri, Dist : Ahmednagar, (M.H.), India

(2022-23)

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmbhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College Satral

Tal: Rahuri, Dist: Ahmednagar

Certificate

This is to certify that, Miss. **Shingote Pranjal Changdev**. Roll No. **20**
M.Sc.-II (Analytical Chemistry) has satisfactorily completed Skill
Development Project entitled "**Extraction of tartaric acid from tamarind
pulp and analysis of the tartaric acid by pH metric titration**" as per the
syllabus SPPU. Pune during the academic year 2022-23.

Guided by

Head
Department of Chemistry
Art's, Commerce & Science College
Satral
Department of chemistry

Loknete Dr.Balasaheb Vikhe Patil (Padmbhushan Awardee)

**Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce and Science, College, Satral**

A PROJECT REPORT ON

Green Synthesis Of CuO Nanoparticles

**Submitted to
Arts, Commerce and Science, College, Satral**

**Submitted by
Miss. Gagare Pratiksha Jalindar**

**Guided by
Dr.A.S Waghmare Sir**

**Department of Analytical Chemistry
Arts, Commerce and Science, College, Satral
Tal: Rahuri, Dist : Ahmednagar, (M.H.), India
(2022-23)**

Loknete Dr.Balasaheb VikhePatil (Padmbhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College Satral

Tal: Rahuri, Dist: Ahmednagar

Certificate

This is to certify that, Miss.Gagare pratiksha jalindar. Roll No.06

M.Sc.-II (Analytical Chemistry) has satisfactory completed Skill Development Project entitled "**Green Synthesis of Silver Nitrate Nanoparticles**" as per the syllabus SPPU. Pune during the academic year 2022-23.

Guided by

Head
Dept of Chemistry
Art's, Commerce & Science College
Satral
Head

Department of chemistry

Loknete Dr.Balasaheb Vikhe Patil (Padmbhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science, College, Satral

A PROJECT REPORT ON

**Extraction of tartaric acid from tamarind pulp and analysis of
the tartaric acid by pH metric titration**

Submitted to

Arts, Commerce and Science, College, Satral

Submitted by

Miss. Khemnar Lata Haushabapu

Guided by

Miss. Kadu S. P.

Department of Analytical Chemistry

Arts, Commerce and Science, College, Satral

Tal: Rahuri, Dist : Ahmednagar, (M.H.), India

(2022-23)

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmbhushan Awardee)

Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College Satral

Tal: Rahuri, Dist: Ahmednagar

Certificate

This is to certify that, Miss. **Khemnar Lata Haushabapu**. Roll No. **10**

M.Sc.-II (Analytical Chemistry) has satisfactory completed Skill Development Project entitled "**Extraction of tartaric acid from tamarind pulp and analysis of the tartaric acid by pH metric titration**" as per the syllabus SPPU. Pune during the academic year 2022-23.

Guided by

Head
Dept of Chemistry
Art's, Commerce & Science College
Satral

Head

Department of chemistry

Principal Sanction Letter

23.03.2023

23

भा. प्राचार्य
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
सातळ.

विषय - क्षेत्रीय स्टेडीस परवानगी मिळणे बाबत...

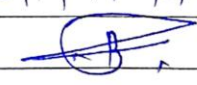
महोदय,

आपला महाविद्यालयातील एस-वाय व टी-वाय.
बी. ए. झगोल व पर्यावरण विज्ञान या विषयाची सुक्तीची
आसणारी क्षेत्रीय स्टेडीस २०२३ मधीन्याच्या प्रदीक्षा
आठवड्यात राबोता मिळी व दिवरे बाजार येथे
आयोजित करावयाची आहे.

परी सदर क्षेत्रीय स्टेडीस आयोजनास परवानगी
मिळवी हि विनंती.

Allowed .

23.03.2023

आपला विश्वासू

(प्रा. आर. ए. मडवडा)

Arts, Commerce and Science College, Satral

S.Y.B.A. Environment Science Field Visit-2023

Student Notice

All S. Y. B. A. students of Arts, Science and Commerce college, Satral are informed that compulsory field visit of Environment Science subject is organize in the first week of April 2022 at Ralegan Siddhi-Hivare Bazar-Nighoj. However, the students of the said class should register their names by March 31, 2023. R. S. Bhadakwad should be done.

विभाग प्रमुख
भूगोल विभाग
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता. राहुरी, जि. अहमदनगर-४१३७११

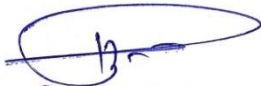
Arts, Commerce and Science College, Satral

S.Y.B.A. AEC-Environment Science Field Visit-2023

Student List

Sr. No.	Name of Student	Class
1.	ADSURE KRUSHNA BLASAHEB	S.Y.B.A.
2.	AHIRE SANGITA BHAGWAN	S.Y.B.A.
3.	ANAP KRUSHNA SOPAN	S.Y.B.A.
4.	BANGAYYA KRUSHNA ASHOK	S.Y.B.A.
5.	BELKAR DHANASHRI HARIBHAU	S.Y.B.A.
6.	BELKAR PRATIK BHAUSAHEB	S.Y.B.A.
7.	BORUDE KAJAL SUKHDEO	S.Y.B.A.
8.	DUKRE SAMRUDDHI CHANDRAKANT	S.Y.B.A.
9.	GADHE DIPAK POPAT	S.Y.B.A.
10.	GAGARE ARTI BIBHISHAN	S.Y.B.A.
11.	GAGARE RUTUJA BALASAHEB	S.Y.B.A.
12.	GHOLAP YASPAL VIJAY	S.Y.B.A.
13.	GUNJAL SAKSHI SANTOSH	S.Y.B.A.
14.	HARDE VAISHNAVI LAXMAN	S.Y.B.A.
15.	JADHAV TUSHAR LAXMAN	S.Y.B.A.
16.	JORVEKAR ATISH APPASAHEB	S.Y.B.A.
17.	KADAM PRATIKSHA RAJENDRA	S.Y.B.A.
18.	KADAM PRITI RAJENDRA	S.Y.B.A.
19.	KADAM TRUPTI RAJENDRA	S.Y.B.A.
20.	KADU PRANITA TATYASAHEB	S.Y.B.A.
21.	KSHIRSAGAR GAYATRI MLIND	S.Y.B.A.
22.	LONDHE SHITAL SANJAY	S.Y.B.A.
23.	MALI VIVEK VILAS	S.Y.B.A.
24.	MANDLIK DIVYA SANTOSH	S.Y.B.A.

25.	NAIKWADE VISHAL KANIFNATH	S.Y.B.A.
26.	NEHE AKASH DILIP	S.Y.B.A.
27.	PALANDE APARNA RAJENDRA	S.Y.B.A.
28.	PALGHADMAL SHASHIKANT ANIL	S.Y.B.A.
29.	PAWAR AKSHADA VISHVANATH	S.Y.B.A.
30.	SALVE SARTHAK ARUN	S.Y.B.A.
31.	SANSARE ROHIT NANDU	S.Y.B.A.
32.	SAYYAD HEENA SHABBIR	S.Y.B.A.
33.	SHAIKH SAHIL SHABBIR	S.Y.B.A.
34.	SHAIKH SHAHID JAVED	S.Y.B.A.
35.	SHINDE AJAY DNYANDEV	S.Y.B.A.
36.	SHINDE KOMAL SURESH	S.Y.B.A.
37.	SHIRSATH PRITI HAUSHABAPU	S.Y.B.A.
38.	SINARE MAYURI BHANUDAS	S.Y.B.A.
39.	SONAWANE NIKITA EKNATH	S.Y.B.A.
40.	TAMBE RAJASHRI MACHHINDRA	S.Y.B.A.
41.	THORAT ROHAN DIGAMBAR	S.Y.B.A.
42.	VIDHATE JIJABAI JOHN	S.Y.B.A.
43.	WAGH ABHISHEK PRATAP	S.Y.B.A.

 विभाग प्रमुख
 भूगोल विभाग
 कला, विज्ञान व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रल
 ता.राहुरी, जि.अहमदनगर-४१३०११

 Principal
 PRINCIPAL
 Art, Commerce & Science College
 Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Arts, Commerce and Science College, Satral

S.Y.B.A. Environment Science Field Visit-2023

Report

A one-day field visit of second year students of Arts, Commerce and Science College, Satral was organized on Saturday 15.04.2023 at Hivre bazar - Ralegan Siddhi and Nighoj area. The said field visit was organized for the subject of Environmental Science which is compulsory for the second year as per the 2019 pattern syllabus of Savitribai Phule Pune University. In this field visit, the care taken in terms of environment and the measures taken for environmental protection in Ralegan Siddhi and Hivre Bazar area were shown to the students. In this field visit, Padmashri Hon. Poptrao Pawar Saheb, Sarpanch Gram Panchayat Hivre Bazar got valuable guidance to student. 43 students and 4 teachers of second year Arts faculty participated in the field visit.

Objectives of Field Visit

- A field trip or excursion is a trip to a place away from their normal environment by a group of people.
- The trip is usually to observe education, non-experimental research or to provide learners with experiences outside their daily activities, such as camping with teachers and their classmates.
- The study is to observe and probably collect samples of the subject in its natural state

Outcomes of Field Visit

- Field trip is one of the best tools that we can use to provide every student with real-world experiences.
- Students are able to access tools and environments that are not available at school.
- Students who go on field trips become more empathetic and tolerant.
- Field based learning increases test scores.

Padmashri Hon. Popatrao Pawar Guidance

Media Center Ralegan Sidhhi

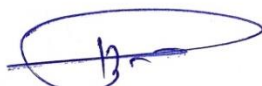

Gramsansad Hivare Bajar

Pot Holes in Nighoj

विभाग प्रमुख
भूगोल विभाग
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, सात्रळ
ता. राहुरी, जि. अहमदनगर - ४१३०११

Principal
PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

द्विरे बाजार

राळगण

सिद्धी

निधीज

परिसराचा

पर्यावरणीय

अभ्यास

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmabhushan Awardee) Pravaara Rural Education Society's,

Arts, Commerce and Science College, Satral

Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar

ENVIRONMENT SCIENCE-II PROJECT WORK

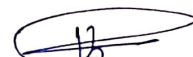
2022-23

CERTIFICATE

This is to certify that Shri/Miss Rutuja Balasheb Gagare

Class S.Y.B.A. has satisfactory completed that Environment Science Project Work as per the syllabus prescribed Savitribai Phule Pune University, Pune. During the academic year 2022-23 and this project report his/ her bonafied work.

Subject Teacher

Examiner

Date-

13/5/2023

प्रवासाचा
मार्ग

जाण्याचा
मार्ग

① आप्त → कुनडगाव → भुवा

बादुरी → विठ्ठल बायपास → टिक्के बाजार

चारस → कुमावळीन → खुपे → पालवे → शनिगण.

सिंहदी → पिपळनेर → शनिगण ठेपलि → जवालि →

निधीज.

येण्याचा मार्ग

निघोज → देवीभीथर → अळकुटी → बेल्ले

बालुरी → आनिफाटा → धरगाव → अंभमनेर → जोखे.

आश्वी → टनुमत → पाथरे → सोनगाव → हॉलीक..

मनोगत तथा तद्वर्णननिर्देश

॥ प्रेमार्द्र हृदय - मनचि स्पर्श ॥

राम - गुरु - ईश एव शुद्ध आनंद अमूर्त ज्ञान ॥
हृषीकेश कबीर शबर देव वही सत्त्वज्ञान ॥

तद्वर्णन कसे मानवि

आवृत्त काय वापरावे औपचारिक, अनौपचारिक
अर्थ काय काढावे?

मी म्हणजे इतकेच जे केले ते सर्वानी मिळून केले.

गुंफून प्रत्येकाचे कुल, पान त्या न्ही दरीच्या गळ्यात.
हे पुस्तकाच्या आज चढविले लढी जर असते.

दोन आवृत्ती शुचले नसते.
जे काही लिहिले ते काळाने

तुम्ही सर्वानी वाचव्योग्य बनविले.

हृषीकेश म्हणजे लगबग, आनुरता, संत. कबीर अव्यंत.
आनुरतेने सर्व मानवाना त्या परमशुद्ध ईश्वरी सत्तेची शबर.
देत आहेत राम - गुरु - ईश अल्लाह हे निगुण भिराकार
परमतत्त्व असून पयोपण्यांच्या भाऊगदीति त्या सत्त्वाच्या विसर.
पडू नये त्याची मिकड त्यांना वाटत आहे. ते केवळ अमूर्त.
आनंदमय शुद्ध ज्ञान त्यांना या पामराला त्यांचे दोहे
मराठीत आणव्यास आसापिले आणि आज ते सिद्धी जात.
आहे.

प्रस्तावना

मी कल्प वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, शा.प्र.नं. १
ची विद्यार्थीनी कु. गांगरे प्रहलुजा बाळारसोहेब.
वसति. ठाकते एप्रिल रोजी ठामची वसहला ५.३.१८ था
हिवरे बाजार १५ २०२३

- ① हिवरे बाजार.
- ② शनिगण सिद्धी
- ③ निधोज.

अशा तीन ठिकाणी ठामची वसह गेली आम्ही
आम्ही वाजता महाविद्यालयातून निघाली होतो.
आम्ही मध्ये आम्ही सर्व जण नाव्य इत्यादी मग आम्ही तिथुन
निघाली व हिवरे बाजार येथे थांबले तिथे पीपटराव पवार
यांची भेट घेतली. पीपटराव पवार यांनी त्यांचे मन मांडले.
त्यांची त्यांनी असें आंगीतले कि ठामचं गाव आदर्श
कस होत आंगी त्यांची अनुधारणा कशी केली ते त्यांनी
आंगीतले व त्यांनी तेही आंगीतले की ठामच्या गावातील
गावकरी देखील. यात त्यांची ग्रुप मदन होती व हिवरे
बाजार या गावाला भारतातील आदर्श गाव असे म्हणून
ओळखले जाते. आदर्श गाव म्हणून ग्रुप वसारे ऑव्हार्ड
मिळाले आहे...

शनिगण येथे आम्ही वाजता पोहचली व तेथे. आम्ही जेवण
केले जेवण झाल्यावर आम्ही. सर्व विद्यार्थी मिडीया सेंटर
मध्ये गेलो तेथे आम्ही अन्नाभाऊ, रमादे. यांच्या मिडीया
सेंटर ला भेट दिली तेथे त्यांना मिळालेले हि ग्रुप वसारी ऑव्हार्ड
होती ते ही आम्ही बघितले तेथे ग्रुप वसारे बघव्यासार्थ होत.
तेथे मिडीया सेंटर ही होत शनिगण येथुन आम्ही निघाला
गेलो.

भेट दिलेले विविध ठिकाण

- 1) हिवरे बाजार
- 2) शळिंगण सिव्ही
- 3) निघोज

हिवरे बाजार :-

हिवरे बाजार हे अहमदनगर जिल्ह्यातील नगर तालुक्यातील एक गाव आहे. हिवरे बाजार हे गाव इतिहासात धोड्यांच्या बाजारासाठी प्रसिद्ध होते. हिवरे गाव हे छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या उखलत्यारिल असणाऱ्या जुन्नर परगणा भागाचे शेवटचे गाव गावात पूर्वी अन्य प्राण्यांचा वास्तारही भरायचा. धोड्यांची आणि हल्लीची खरेदी वहायची हिवरे बाजार हे गाव इतिहासात धोड्यांच्या बाजारासाठी प्रसिद्ध होते. हिवरे गाव हे छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या उखलत्यारिल असणाऱ्या जुन्नर परगणा भागाचे शेवटचे गाव गावात पूर्वी अन्य प्राण्यांचा बाजारही भरायचा. धोड्यांची आणि हल्लीची खरेदी वहायची. हिवरे बाजार गावाला लागूनच निजागाने राज्य होते. हिवरे बाजाराने लेव्या थूप इधदुभने होते त्यामुळे इथे पट्टीचे पटेलवान लघार होत.

च्या इवकाळानंतर ज्वारी आणि बाजरी होय. हिवरे बाजार गावातली मुख्य पिके शाली २५ टक्के लोक दारिद्र्य रेषेच्या खाली गेले. गावात पावसाचे प्रमाण १०० ते ४०० मिलीमीटर उरतूनही गावातले लोक ४ महिन्यासाठी रंधलांतर करून लागले. गावात स्तवकारचे राज्य झाले कालंतराने इष्टाची जागा दारुने घेतली. दारुने गावात धिंगाणा आणि मारामारी आणल्या दारुने मुळे गावात नीव्या लोक लागल्या.

त्यानंतर वासुन दिवरे बाजार हे गाव
सरपंच पोपटराव पवार यांच्या प्रयत्नांमुळे शुद्धारण्य लागले.
ते ग्रामविकासाचा आराखडा तयार झाला. ०
२०१५-१६ जलसंधारणाची नियोजन करून गावात पाडिले पाणी, असे
समपातकी चर खणून करण विकास झाला, शेजगार
मिळाला ठागि पाणीही मिळाले

लोकसहभाच्या आणि शानुहिक अमदानाच्या माध्यमानून
जलसंधारणाचे काम झाल्याने दिवरे बाजार ग्रामपंचायतीस
च्या प्रसिद्धेचा. वसंतराव नाईक. शामाईक पुरस्कार.
२००९ जाहीर झाला.

दिवरे बाजार हे गाव. खूप छान होतं त्यागावालील
आदीमरची घरे आताची घरे, रस्ते त्यानी गावालील
ग्रामपंचायत पुढे एक मीठी दगडाची प्रविद्वार केला आहे ते
ही खूप छान घेत त्या प्रवेशद्वारामध्येच एक खूप मरत
अशा प्रकारे ती मंदिरे होती हनुमान, राम, लक्ष्मण,
श्रीता, विठ्ठल. खणमिणी अशा प्रकारे अतिशय मरत
प्रकारे ते मंदिरे होती

दिवरे बाजार या गावात आम्ही गेली आम्ही
गेल्यावर गेल्यागेल्या आम्ही त्या खूप मीठ्या कुमाणीतून
प्रवेश केला ति कुमाण खूप मरत होती त्या कुमाणीत
गावालील लोकांनी खूप खारी पेश्याची मदत केली. आहे
त्या गावात पाणि ही आणले आम्ही त्या गावात, उतारणली
व आम्ही पोपटराव पवार यांना भेटली पोपटराव पवार
यांना भेटली व त्यांनी त्यांच्या गावात कशी शुद्धारण्य
केली ते शगळ त्यांनी शांगीतल व त्यांनी हे हे
शांगीतल की आमच्या गावात कधीही कुणाचे भांडण
होत नाही आम्ही तिथे गेल्यानंतर त्यांनी आम्हाला
विचारलं की..

मुम्ताला आमच्या गावामध्ये काय आवडलं.
आहे. त्या गावामध्ये आम्हाला शेड, मंदीर, त्या गावा-
तील खाफ, खाफाई घरे शाळा, संगन काही ग्रुप मरून
अशा प्रकारे होतं हेवे बाजार हे छोड आगि टल्लीचा
बाजार या गावात होतं त्यांनी त्यांच्या गावात दारू
बंदी केली.

नगर जिल्ह्यातील हेवे बाजार हे छोटे गाव.
वधुगिरी हे गाव करं होतं १ गावात दारूच्या गट्या
२० होत्या इथूनच आजुबाजुच्या गावांना दारूच्या मुबलक
पुरवठा होत असे, स्वच्छता, अशिक्ष, शिक्षण, आधिक
शेथ हे शेतदली त्यांना नसावेत अशी परिस्थिती होती.
एकदा पोलीस अधिकाऱ्याची शिक्षता, म्हणून या गावात.
बबली होत असे. गावाची लोकसंख्या नव्वदाशेच्या आस-
पास गावात एकही प्रोट व्यक्ती आज बेरोजगार नाही
गावातल्या २२६ घरांना आज आधिक. शेथ प्रायतः शालयं
शेती व दुग्ध उत्पादन हे गावातले मुख्य व्यवसाय
या व्यवसायतून. गावातील ६० कुटुंब आज मिलेनियट. शाली.
आहेत त्यांना वार्षिक अन्न दत्त लाखांच्या वर आहे.

संगन गाव खादर आहे गावात दुमदार शाला.
आहे. शालेला. भव्य पटांगण आहे स्टेशन आहे शालेचा
मिंती माहीती, चित्र, खुबिचारांनी नटल्या आहेत. शालेच्या
आवाशालच शालेचं व्यवसायक घर आहे. शालेच्या मिंतीवर
श्रीमवार ते. शालेवार दिला जाणारा मेन्थु लिहिलेला असतो.
एक मिंतीवर. शालेचा नकाशा आहे. मुला मुलीसाठी
वेगवेगळी शालच. आहेत. व्यावर जागी टाकलं नाह अशी
विचारणा आहे. अपंग मुलासाठी वेगवेगळ्या शाल्याची
देखील शोध. आहे. गावात करू लागवडीला बंदी आहे कारण
उसाला ग्रुप पागि लागतं इथलं मुख्य. पीक काढा. गावांना
जलसंधारणाच्या योजनेा बाबतून असा काही चमत्कार.
घडवून आणलाय की. वधुगिराल.

मि. मी पाऊस पडून शुद्ध गावातल्या विहीरींनी वाहती माहिती पाणि करतं गावान शेत २५३ आहेत. गावातल्या डोंगरावर गुरांना चरण गावाच्या काय द्या विरुद्ध आहे. त्यामुळे चाट्याचं इतकं निधीजन होत की गावात तर-चारा पुरतीच, उलट आजुबाजुच्या गावातल्या लोकानाही चारा देता येतो. चराबंदीचा एक कायदा, कसाही होतो की डोंगरावर पडणारं पावसाचं पाणि वाहून जात नाही. ते नैसर्गिक रित्या उडवले जातं, मुरकले जात पान, सिगारेट, तंबाकू, गुट्या, या वगळताला. गावात बंदी आहे. संपूर्ण नशाबंदी गावातल्या सगळ्या घरांना. सारखा रंग प्रत्येक घरावर घराच्या मालकाचं नाव. शुद्ध अक्षरान लिहिलेलं गावातही रस्ते सिमेंट कांक्रिटचे प्रत्येक घराला स्वतंत्र जेन्नालय खासनाचे. ग्रामस्वच्छतेचे सगळे पुरस्कार या गावाला मिळाले नसते तरच नवल! गावातल्या महिला कुंकनी वापरून स्वयंपाक करत नाहीत. त्यांच्या दिमतीला १३० वॉयोगॅस आहेत. गावाचं स्वतःचं देणगं मंगल कार्यालय आहे.

गावातली जमीन किंवा घर बाहेरच्या माणसाला विकण्याची परवानगी नाही. जमीन विकत द्यायची एखाद्याची क्षमता नसेल तर गावातले चार शेतकरी त्याला मदत करतील. संपूर्ण गाव साक्षर आहे. गावात, दुमदार खाणा आहे खाजेला भव्य पटांगण आहे. स्टेज आहे. खाजेच्या भिंती माहिती, चित्र, श्रुविद्या, श्रुविचरणी मटल्या आहेत. खाजेच्या भिंती माहिती खाजेच्या आवासातच स्वयंपाकघर आहे. खाजेनील उपस्थिती व निकाल १०० टक्के आहे. प्रत्येक वगळता ग्रामपंचायती, तर्क पावडर, तेल, खावण, व नोलकटरच एक किट देण्यात येत

विशेष म्हणजे संपूर्ण गावाच्या एकच गणपती असतो. गावातले बरेचसे रस्ते गावकऱ्यांनी दानदानानुन बांधले आहेत. गावान येगाट्या नव्या श्रुनेच एच. आय.

ही सर्टिफिकेट ग्रामपंचायत सादर करव्याची सकली आहे. शरपंच पीपटराव पवार, त्यांचे ग्रामस्थ सहकारी यांनी. या गावात चमत्कार घडवून आणला. उघाली टका शरी होणारा हा बदल नाही. बदलामुळे होणारे चांगले. परिणाम जनमानस हेवेवेसे वाटतात. परंतु ही बदल. प्रक्रिया थूप संघर्षाची आणि तापदायक असते.

पीपटराव पवार आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी हे बदल. घडवून आणव्यासाठी किती चास सहन केला असेल. बर. ७ आपला देश फक्त बाप्पा माझा महासत्ता. होणार नाही. त्यासाठी प्रत्येक गावात पीपटराव पवारासारखा. लन. मन. धन. अपंग करणारे कायकिते तयार व्हावे लागतील.

इथल्या नागरिकांची महीन्याची शरशरी कुमाई आहे. रूचला, या आदर्श गावाच्या आपणाली आदर्श ३०,००० घेऊया. उरणा या आदर्श दिवे बाजार. या गावातील कुटुंबांपैकी ६० कुटुंब करोडपती आहेत. आणि ही दिवे बाजार हे काल्पनिक बाव नाही बर. का..... तुम्ही या गावाला भेट देऊ शकता.

शनिगण सिद्धी :-

शनिगण सिद्धी हे अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर तालुक्यातील गाव आहे. ग्रामस्थांच्या सरकार चळवळीद्वारे शनिगण सिद्धी या गावाचा कायापालट घडला आहे. स्वच्छता, पाणी व्यवस्थापन व सामाजिक अलेश्या यावर महाराष्ट्र शाब्दातील जेष्ठस्थापन व सामाजिक, उगणा हजारे घांनी भर दिला होता वहा बदल घडवून आणला. या कामाबद्दल गावाला अनेक पश्ति/बिबे मिळाली आहेत. आजही देशभरानुन या गावाची भरभराट कशी झाली हे जावून घेव्यासाठी लोकांची शोध लागलेली असते आज. लोकांनी स्वतः पुढाकार घेऊन आपल्या गावामध्ये असे प्रयोग करून गावाचा विकास करण्यास स्वतःचा हातभार लागू शकतात.

महाराष्ट्रातील अहमदनगर तालुक्यातील शनिगण सिद्धी हे एक छोडे, दुवकाक, कजबिजारीपणा. बेकारी अशा गोष्टी तिथे होत्या. ह्याच छोड्यातील एक शहिवाशाने नाव होते उगणा हजारे अशी लवकरी शेवेमधुन निवृत्त. येऊन उगणा शनिगण सिद्धीला परतले तेव्हा त्यांनी सर्व गावकऱ्यांना ज्ञापित घेऊन शनिगण सिद्धीचे रूप पाहटव्याच्या निश्चय केला आज इतर प्रत्येक छेड्याच्या लुवनेमध्ये शनिगण सिद्धी हे आदर्श छोडे मानले जाते इथे आज मिठया प्रमाणात झाडे लावली गेली आहेत व टेकुड्यांवर विविध प्रकारे बांधबांदिरती करून वाढून जाणाऱ्या पाळ्यामुळे तेगारी. जमीनीची धुप मोबली गेली अपारपारिक ऊर्ज्या क्षेत्रा मध्ये शनिगण सिद्धीनी मोठी मजल मारली आहे. आज तेथे मिठया प्रमाणात झाडे लावली गेली आहेत एकेवकी हातभट्ट्याचं गाव म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या शनिगण सिद्धी या कायापालट शनिगण सिद्धी. या आदर्श गावाने करणारे जेष्ठ समाज शैवक उगणा हजारे आधी लवकारात होते. त्याच्या आदर्श घेऊन आजच्या शनिगण घडलेली ३०० हून अधिक

विद्यार्थी लवकरात दाखल होऊन देशसेवा करत आहेत. हे घडवव्यात महत्त्वाचं योगदान आहे. लवकरातून मिष्टन्ती घेऊन अण्णांनी १९०५ नंतर जळिगण सिध्दी मध्ये कामाला बसुरवात. केली गाव बदलायचे झाले. तर पुढची पिढी घडवव्याकडे जास्त लक्ष द्यावे लागेल हे ओळखून अण्णांनी मध्ये. श्रीमंत निळीबाराय विद्यालय बसुर केले पाचवी ते दहावी झाले. वगैरे पहिल्याच वर्षी बसुर होणारे हे बाळ्यातील पहिलेच विद्यालय होय - चांगले संस्कार उत्तम शिक्षण. संकुश शुद्ध शरीर ठागी त्याच्या जोडीला शिस्त. दामदान, बली पारसना आणि देशप्रेम घामुके या झालेलून. उत्तीर्ण झालेल्या मुलांची सैन्य सहाय मिळत होऊ लागली.

मुलाप्रमाणेच १०० टून आधिक मुलांनी दहावी नंतर. डी एड केल त्या शिक्षका म्हणून स्वयंभरि होऊन नवी पिढी घडव्याचे काम करत आहेत असे १२. वर्षांनंतर झालेले मिष्टन्त. झालेले माजी मुख्यद्वयापु बाऊन घाने सांगितले. किरान बाबुराव हजारे उर्फ अण्णा हजारे (जून १५ इ.स १९३७. भिंगार, अहमदनगर जिल्हा. महाराष्ट्र ह्यात) मुलांचे सैन्यात वाहनचालक असणारे किरान बाबुराव तथा अण्णा हजारे हे भारतीयतील एक जेवढ महाराष्ट्रीय समाजसे- वक आहेत. जळिगण सिध्दी मध्ये सिचन्याचे पाणी आणणा- री सैबधीत जीवट्या प्रकल्प म्हणजे कुठिमी अंतरावरील. कालव्यातून पाणी उचलेले. इतर लोकांनी या कालव्यातून पाणी उचलव्याचे १०० प्रयत्न केले होते आणि ते सर्व अपयशी ठरले होते, परंतु, अण्णा आणि जळिगण सिध्दी तील लोकां थराथरी झाले. अगधिक आणि सामाजिक अशा दोन्ही आघाड्यांवर त्यांनी गावातील परिसिचनी बसुराली. असे हे जळिगण सिध्दी हे गाव आहे. ....

निधीजः

निधीज हे अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर तालुक्यातील हेक्टर क्षेत्राचे गाव असून त्या जंगमतेनुसार २०३५ रचा गावात कुडकी २०११ २०३८५ लोकसंख्या आहे ह्याच्या खाली जवळचे शहर अहमदनगर ५७ किलोमीटर अंतरावर आहे. यामध्ये ५४९० पुरुष आणि ४८५९ स्त्रिया आहेत. यामध्ये अनुसूचित जमातीचे ४९५ लोक आहेत ह्या गावाचा जंगमनेतील स्थल निर्देशांक ५५८३५५ आहे. राजगणेशागे निधीज हे गाव तेथील राजगणेशाच्यामुळे जंगमरात प्रसिद्ध आहे पुणे जिल्ह्यातील शिरूर आणि अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर ह्या दोन तालुक्यात त्या शिमेवरील तसेच अहमदनगर पासून ७० कि.मी. अंतरावर असलेल्या निधीज येथील, कुडकी नदीच्या पात्रात उतरलेल्या खाडकात पाव्याच्या उज्यातून प्रवाहाने नैसर्गिक रित्या जे असण्या खाडके तयार झालेले हे खाडके म्हणजे. निरसगाचा उदरता विस्मयकारी चमत्कार आहे ह्या खाडकाचा आकार राजगा शारणाच असून ह्या कुडातील प्राणि दुष्काळात खुद्दा उपात नाही अनेक वर्षांपासून क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात पडलेल्या पावसामुळे ह्या कुडाची निमिती झाली असल्याचे काही लक्षांचे म्हणजे आहे.

कुडकी नदीच्या पात्रात साधारण २०० मीटर लांब ५०० मीटर रुंद इतक्या गावात खाडकांमध्ये राजगणेशाच्या विविध आकार उपावारास परावारास मिळतात. या राजगणेशांना श्यामिक भाषेत कुंड, म्हणतात निरसगाची खाल केलेल्या ह्या छानशा कुडांकरे कुडकी नदीच्या सोदयति भर पडलेली आहे कुडकीचे राजगणेशांचे देरी, विदेशी पयटिकांना उपाकषि करीत असून भौगोलिक बदलांचा अभ्यास करण्यासाठी अभ्यासकही येथे येत असतात व. गावकऱ्यांना विविध दाखले देणे त्यांच्याकडून विविध कर गोळा करणे इ. कामे ग्रामपंचायत मध्ये केली जातात.

मिळालेले पुरस्कार :-

- ① महाराष्ट्राचे महाप्रदीप मा. श्री. भगत सिंह कोरगरी यांचे ग्रुमटस्ने पदुप्ती पोपटराव पवार च्यामिरान डगॉफ चेंज पुरस्कार स्तम्भामित.
- ② लोकसहभाग्याच्या लागि सामुहिक न्मदानाच्या माह्यमानुन जलसंधारणानि काम असल्यानि दिवे बाजार ग्रामपंचायतीस चा प्रतिलेच्या यशंतराव नाईक सामाईक पुरस्कार २००९ जादिर उनाला
- ③ शास्त्रीय जल पुरस्कार - २००७
- ④ यशवंत ग्राम - २०००
- ⑤ वन ग्राम - २००७

ग्राम दर्शन

ग्रामध्ये स्वले प्रकारचे गावाला व पीपट्याव या
मिळालेले ग्राम पुरस्कार ठेवले जाताने.

आदर्श गाव - १९९५

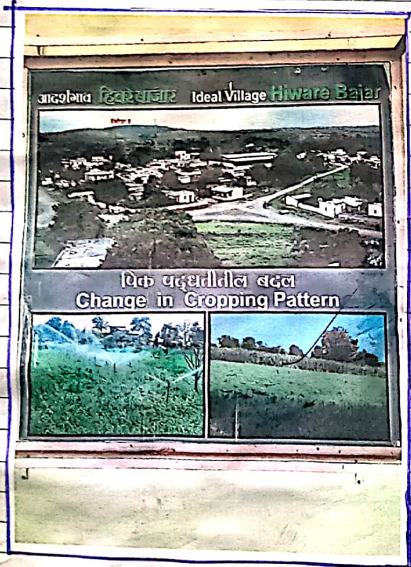
धरावत गाव - २०००

निर्मल गाव - २००४

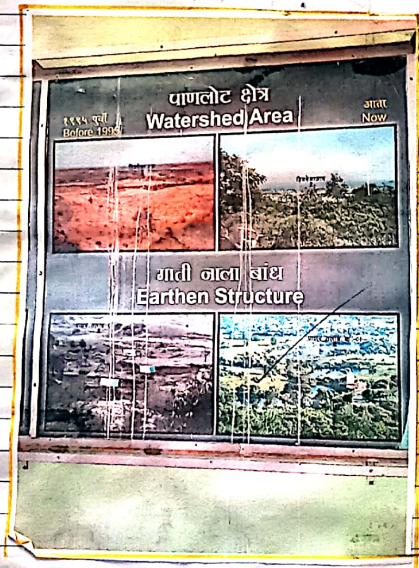
वन गाव - २००४

रावडीय जल पुरस्कार - २००४ भारत सरकार.

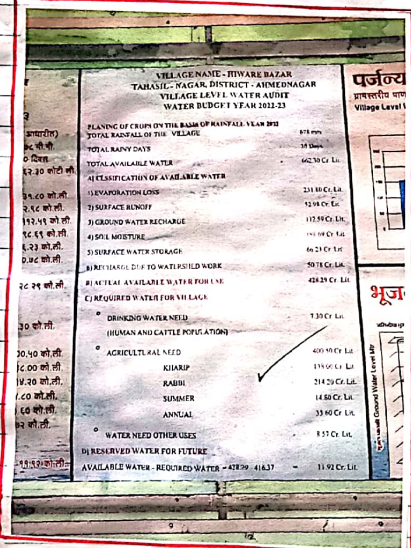

टिबरे बाजार नसं ठागिजियं उगेदे त्या
परीरिथली चाली त्यांना फायदा झाला मुलात टिबरे बाजाराची
लीकसंख्या कमी आळुबाळुला डोंगर व लखादया दरीत
बरसल गेलेला गाव त्यामुळे आळुबाळुला खुटखुटीत गाव
असंवा असं
त्यामी प्रथम पाणी अडवा, पाणी, जिरवा मोहीम
शुभवन शाबीतील पाण्याचा प्रश्न हाताळला
मुख्य पीक कांदा ठोरे

पाणलोट
क्षेत्र

जल
अंदाज
पत्रक
वर्ष

2022 - 23

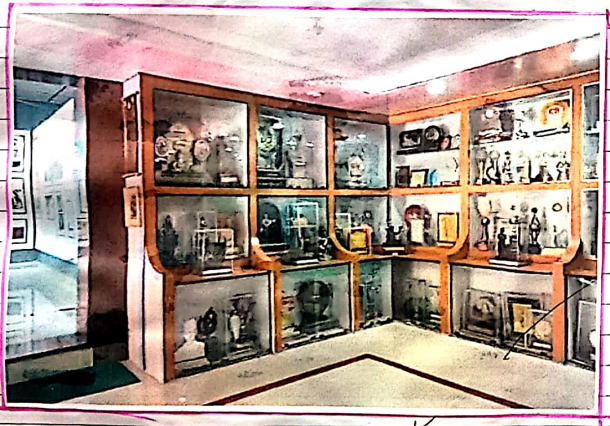
माहिती केंद्र

राळेगण सिद्धी हे अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर तालुक्यातील गाव आहे. ग्रामस्थांच्या स्वरुपात चळवळी द्वारे राळेगण सिद्धी या गावाचा कायापालट घडला आहे.

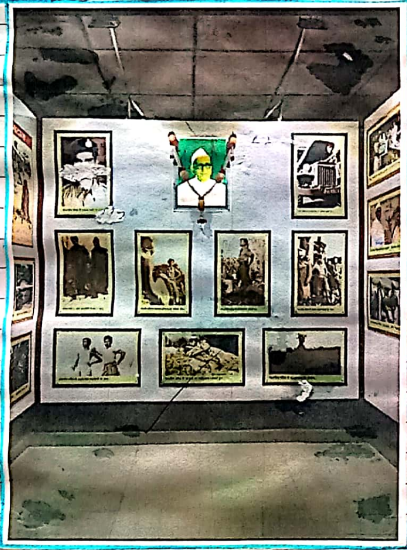
माहिती केंद्र :- या ठिकाणी गावाला व उगवणा ह्यांचे माना मिळालेले विविध पुरस्कार लेख ठेवलेले आहे.

सर्व विधात

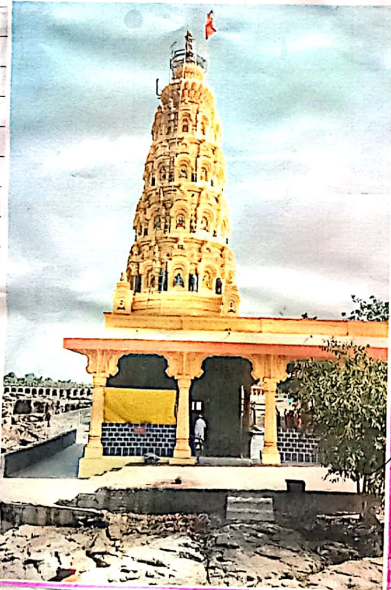
मिळालेले
पुरस्कार

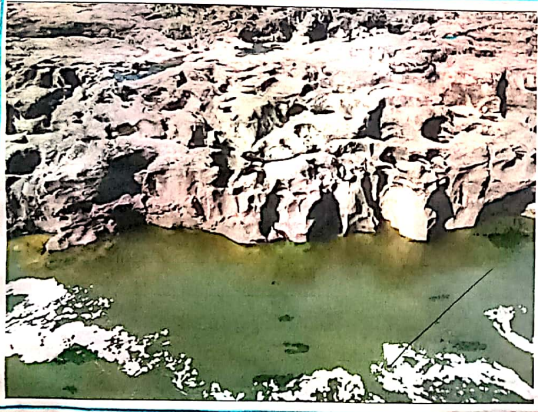
मिडिया सेंटर मध्ये गेल्यावर व्यक्त समाज.
जेवळ अगुणा हजारे यांचे काही प्रतिसा

व 1937 मिंगार अहमदनगर जिल्हा. सतराव्या
मुळचे जैन्यात वाढूनचालक असंगारे किसन बापुराव
तथा अगुणा हजारे हे भारतातील एक ज्येष्ठ महाराष्ट्रीय.
समाजसेवक आहेत 1990 साली त्यांना त्यांच्या समाज.
सेवेच्या कायबिदल भारत सरकारने पद्मश्री उगाडि
1992 साली पद्म भूषण या पुरस्कारांनी सन्मानित केले.

निघोज या गावामध्ये माता मळंगंगा देवीचे वास्तव्य आहे. या देवीची एक मोठी मूर्ती आहे. गावा मध्ये मंगला आकृषी करणार असं वंशमरवरी दगडामधील मंदिराचे भव्य दिव्य वास्तुकाम केलेले आहे. गावापासून फक्त २ कि.मी. अंतरावर १९७० च्या दरम्यान गिनीज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड ने ज्या ठिकाण ला देवगळे स्थान म्हणून मानाच्या दर्जा देऊन जागतिक पातळीवर नोंद आहे ते पुढील प्रमाणे.

इंग्रजीत पॉट होल्स या नावाने

ओळखले जाणारे हे खंजन्याळगे अतिशय.

सुंदर व मनोविद्यक असल्याने क्षणाघनि

लक्ष वेद्युन घेतात जालेय अभ्यास क्रमाच्या

भुगील विषयात कुकडी नदीतील या खळ्यांच्या

द्वारास उल्लेख असल्याने या खळ्यांच्या खास

उल्लेख असल्याने ठिकाणाबाबत अनेकांच्या मनात

उत्तुक्ता दिसून येते पूगे विद्यापीठातील भुगमशास्त्र

व पध्दति, शार-प्रपद-द्युतर अभ्यासक्रमचि विद्यापी

प्राध्यापक व्यंशोद्यक येथे अनेकदा येऊन जातात.

छुप मीट्या प्रमाणावर छाया चित्रण

केले जाते.

निघोजचे जगप्रसिद्ध राजचा खळगे

आदिच्या खंडातील बसवनि मोठे कुंड म्हणून या ठिकाणाची ख्याती आहे. कित्येक शतकांपासून या कुंडा मध्ये स्वतात पाणी असते कितीही दुष्काळ पडला तरी पाण्याची पातळी कमी होत नाही अतिशय खुंदर. अशा कीरीव कामा प्रमाणे खडक या ठिकाणी पहापटार मिळते वषाच्या तिनही महिन्यांमध्ये या ठिकाणी मिसगीचे वेगवेगळे शोध पहायला मिळते.

उन्हाळ्यात कुंडातील पाण्याचा भारवा बंदलेल्या. हेरव्यापार वृक्षांची उणीवच आसु देत नाही एक रम्य परिसर व आकर्षक पर्यटन स्थळांचे केंद्र म्हणून ही या ठिकाणाला विशेष महत्त्व प्राप्त झाले. ते आहे.

सरणी सांगितलेली माहिती : मंडकवाड सर

नदीचा प्रवास हा टीपीक शरणीला ला झोकवला. होवा नदी आपल्या प्रवास मागमिहये किंविध अवस्था मधुन जात असते ज्या ठिकाणी नदी आपण पावते त्या ठिकाणी प्रथम जावरय कि ज्याला आपण विमठ्ठावस्था म्हणतो त्या ठिकाणी अवस्थेमहये पावल्याला वेग जास्त असतो वेग जास्त असल्यामुळे नदी खननाचे काम जास्त करते आणि त्या खननाच्या कामामहये नदीने खनन केलेल असत आणि ते खनन केलेले मटेरियल नदी वेगाने आपल्या बरोबर वाहून नेत असते त्या खननामहये दगड गीरे असतात ते दगड गीरे खडकावर येऊन आढळतात आणि खटवास ठिकाणी खळगे तयार होतात ते जे जशीत दगडगिरे ते नील फिरतात उदा वास्तव पावल्याने मीरे उगरे तयार होतात. खननाच्या कामानुन नदीच्या खनन प्रक्रीयेत आणि प्रक्रीयेला वास्तव खळगे उत्पन्ने म्हणजे मिधीज जे जे कुठ आहे जे ते जग प्रसिद्ध आहे हे जग वेळ्यात फुड आहे म्हणजे जवळ नदीचे जे काम आहे खननाकाम जेवढ मिधीज च्या ठिकाणी झालेय तेवढे काम कुठेही झाले माही अशीच एक उदा प्रवरा नदी महये ओसर वंछाशु आहे त्या ओसर बघाव्या वर खुदद्या झाड्याच प्रकारचे वास्तव. खळगे आपल्या तयार झालेले दिखतात.

नदी आपल्या प्रवास मागमिहये बरेच काय करते. बघ्याच भुआकाराची निमिती करते त्या महये हळदने आहेत आपण जर पाहिल तर

उदा. वर्या खळगा

अश्या प्रकारे नदी भु आकार देत असते.

प्रवास

मागतीत

विविध

प्रदुषण

① जल प्रदूषण

जल प्रदूषण ही समस्या काती एकलकी रिताभाग झालेली नाही. जल प्रदूषण समस्या होव्यासाठी अनेक वर्षां लागली आहेत. व्हायुने ही समस्या दूर होव्यास बराच काळ लागणार आहे. व्हायुने जलप्रदूषण होव्यासाठी प्रामाणिक प्रयत्न केले. नर पाय्किन जेन्ना निधीज या ठिकाणी कामही केले. तेतो नर व्याधीकाणी देखील प्लास्टिकचे कागद कुचरा. हा व्या पाव्वा मध्ये देखील होता म्हणजे इतक्या जगप्रसिद्ध जागे मध्ये खुद्दचा कुचरा हा पाहायला मिळेल. व्यानेनर पाव्वाला कामिकारक बाधयपदाष्ट मिसलनात ते. पाणी विवारी, उपायकारक असते कशा असवच्छ पाव्वाला. जलप्रदूषण म्हणतात.

एकर मावशाला जगव्याखाती वररीज. कुमीत
कुमी ३ लीटर पाव्याचो उमवरयकुमी उमरते गेल्या ५०
वर्षांत जगांत पाव्याच्य वापर तिगट वाढला उमर.

② हवाप्रदूषण

आपल्या भोवती अदृश्य असा देवच्या घटक चा आपणास
जगवणारा स्वभासावाटे आपल्याला जिवंत देवगारा (अन्यतः)
अवश्यक असा भाग म्हणजे रहा होय, देवशिवाय कुत्रापण
जगू शकत नाही.

आपल्या भीवालाच्या पर्यावरणात विघातक बदल होताना
सजीवांच्या व मानवाच्या कायदमतेचे धट होत जाते अशा
श्रृंखला वरील टोकेल घाग टाळाऊ प्रदायिनी प्रदुषके म्हणतात
व व्यावुन टोके प्रदुषण होते.

अशुद्ध दृढमिच्छात एवः च्छ्वा ऐवेन प्राग्वायु प्रमाण.
 टकक्यापिहग कमी असने ती इजित एव अशिग्वास
 २०.१५
 धातु असने

③ हवनी प्रदुषण

- हवनी न लोणारा कर्करा शीगाट, मोठा हा घातमादायक दुःखादायक मानसिक शांतता व एकाग्रता नष्ट करणारा अवस्थेचा व मानसिक त्राण वाढवणारा उपसर्ग.
- कर्करा उभावाज ऐकल्याने वाढलेपणा येतो रक्तदाब वाढतो हृदयाचे ठीके वाढतात. मिश्रचिडपणा शरीरटपणा वाढतो शालाच हवनीप्रदुषण म्हणतात.
- जे हवनी ऐकायला मधुर वाटतात अशा शांत हवनीमुळे मनाची एकाग्रता व प्रसन्नता वाढते मधुर संगीत. हवागामुळे गाथी जास्त दुष्ट देतात पक्षी. प्राणी. घाची उत्पादनात वाढते.

④ मृदा प्रदुषण

ऑईब्योमिक खांडपाणी प्रक्रिया नकरना ओहे तसे जमिनी मृहये झोडले जाते त्यामुळे माती प्रदुषण होते तसेच शेतीमधील खासायनिक द्रव्यांचा हसिवापर व कचरा जाळल्यानेही माती प्रदुषण होते जेवातलेडीमुळे झाडांची संख्या कमी होते जंग त्यामुळे जमिनीची मोठ्या प्रमाणात झूप होते हे माती प्रदुषण होय चे कारण ओहे.

गामविकासाठी

गावांचा

सहभाग

० दिवेरे बाजार

ते ३५% ग्रामविकासाचा उभाराळात तयार झाला जलसंधारणाचे निर्धारित करून गावात पाहिजे पाणी असे समजत होते. नर अग्रज कृषि विकास झाला रोजगार मिळाले आणि पाणीही मिळाले. लोकसहभागाच्या आणि ग्रामपंचिकांच्या माध्यमातून जलसंधारणाचे काम झाल्याने दिवेरे बाजार ग्रामपंचिकात २००९ चा प्रसिद्धीचा वसंतराव नारिके ग्रामाधिकार पुरस्कार जाहीर झाला.

आदर्श गाव योजनेत समाविष्ट गावामध्ये कृषी विभागाच्या योजनेत समाविष्ट गावामध्ये कृषी विभागाच्या योजनेत समाविष्ट झालात. पीपटराव पवार हे मॅकेट काम करून राहिले. नरसे त्यांनी गाव कुठ्याना ग्रामपंचून ग्रामपंचून राहिले त्यांना. ग्रामपंचितले त्यामुळे गावाचा विकास झाला गावाला आदर्श गाव म्हणून ओळखले जाऊ लागले. मला वाटत जे ठेले. ते सर्व गावांनी मिळून केले सर्वाना बसकाय केलेल्या मुले. आज गाव पुर्वजांमार्ग प्रसिद्ध आहे. एकमुट्टेने सर्व काही होऊ शकते. आपल्याला जर लक्षात काम हाती घेतलेल्या व्यक्ती ने ते पुढी जे वार पाडले. असे हे आदरणीय. पीपटराव पवार यांना कोटी कोटी नम्रण खर अरपंच अरशावा तर असा!

સંદર્ભ સુચી

- 1] Google
- 2] Brainly . in .
- 3] [https : // mr . m . wiki pedia . org zwiki](https://mr.m.wikipedia.org/wiki)
- 4] ખડકવાડ સર
- 5] બાલસરાફ સર
- 6] ડૉ. ખાડસાહેબ નવલે .
- 7] મા. કુટુ સર .
- 8] શિતલ Xerox સાપ્તન .
- 9] Princiwal - Dr . P . m Dongre .
- 10] હલા , વાગિબ્ય , વિજ્ઞાન , મહાવિદ્યાલાય સાપ્તન .
- 11] માનનીય . મામરે જયદીપ

LOKNETE DR. BALASAHEB VIKHE PATIL (PADMABHUSHAN AWARDEE)

PRAVARA RURAL EDUCATION SOCIETY'S

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

A REPORT

ON

Geography Study Tour- Ralegan Siddhi-Hivare Bajar-Nighoj

(Academic Year 2022-2023)

Organize BY

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

Principal Sanction Letter

Date – 02.04.2023

To,

Principal

Arts, Commerce, and Science College, Satral

Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar.

Subject - S. Y and T. Y. B. A. Regarding Hivre Bazar- Ralegansiddhi – Nighoj Educational Tour of Geography Special Subject.

Respected Sir,

Savitribai Phule Pune University Pune S. Y. And T. Y. B. A. Special Geography students have compulsory study tours that are under practical geography subject as per the geography syllabus. For that, our geography department organizes one day study tour to Hivre Bazar- Ralegan siddhi-Nighoj area for the study of geographical aspects in this area for submission of a Tour report to the university. It is requested that the said students be allowed to go on this educational trip.

Yours Faithfully

Approval
D. M. P. M.

H.O.D.
Department Of Geography
(Arts, Comm.& Sci. College Satral)

Arts, Commerce and Science College, Satral

S.Y.B.A. Environment Science Field Visit-2023

Student Notice

All the students of Geography Special Class are informed that the Geography Study tour for the academic year 2022-23 is organized at Ralegan siddhi-Hivare bajar and Nigoj area in the second week of April. The said study tour is compulsory for the students of geography specialization and all should contact the Head of Geography Department.

H.O.D.
Department Of Geography
(Arts, Comm.& Sci. College Satral)

Arts, Commerce and Science College, Satral

Department of Geography

T.Y.B.A. Geography Field Visit 2022-23

Place- Hivare Bajar- Ralegan Sidhhi- Nighoj Pot Holes

Date- Saturday 15.04.2023

Sr. No.	Name of Student	Class
1.	JORVEKAR ATISH APPASAHEB	S.Y.B.A. Geography
2.	NALKAR JAYESH GORAKSHANATH	S.Y.B.A. Geography
3.	PALANDE APARNA RAJENDRA	S.Y.B.A. Geography
4.	SHAIKH SAHIL SHABBIR	S.Y.B.A. Geography
5.	VIDHATE JIJABAI JOHN	S.Y.B.A. Geography
6.	THORAT ROHAN DIGAMBAR	S.Y.B.A. Geography
7.	SHAIKH SHAHID JAVED	S.Y.B.A. Geography
8.	SHAIKH AKIF ASIF	S.Y.B.A. Geography
9.	JAGTAP AJINKYA SANJAY	T.Y.B.A. Geography
10.	MALI RUSHIKESH BABASAHEB	T.Y.B.A. Geography
11.	MUSMADE PRAJWAL UTTAM	T.Y.B.A. Geography
12.	PAWADE AKANKSHA SANTOSH	T.Y.B.A. Geography
13.	PAWAR ROHIT RAMDAS	T.Y.B.A. Geography
14.	SHAIKH ASHPAK ISMAIL	T.Y.B.A. Geography
15.	SHIRSATH ROHAN NILESH	T.Y.B.A. Geography
16.	WAKCHAURE RAHUL INDRA BHAN	T.Y.B.A. Geography
17.	BRAMHANE PRATIK NANASAHEB	T.Y.B.A. Geography

H.O.D.
Department Of Geography
(Arts, Comm.& Sci. College Satral)

Arts, Commerce and Science College, Satral

Department of Geography

T.Y.B.A. Special Geography Field Visit 2022-23

Objectives of Field Visit

- The objective of field visit Is as follows:
- Field visit help in understanding the various geographical concepts, element and process through direct personal experience.
- Its help in understanding the correlation between human and environment.
- Its mark as study of geography more interesting and support the application of knowledge.

Outcomes of Field Visit

- Geography is a Science to be learnt through observations.
- Field Study gives as an opportunity to get first-hand information of new place having different locations.
- Student learns the relationship between physical and Cultural factors and how man impacts himself accordingly.
- They get an opportunity to interact with local people.
- Student develops the feelings of belonging to these regions and skills of observations.

H.O.D.
Department Of Geography
(Arts, Comm.& Sci. College Satral)

Arts, Commerce and Science College, Satral

S.Y.B.A. and T.Y.B.A. Geography Study Tour-2023

Report

A one-day Study Tour of second and third year special geography students of Arts, Commerce and Science College, Satral was organized on Saturday 15.04.2023 at Hivre bazar - Ralegan Siddhi and Nighoj area. The said study tour was organized for field based practical knowledge for special geography a student which is compulsory for geography students as per the syllabus of Savitribai Phule Pune University. In this study tour, the care taken in terms of environment and the measures taken for environmental protection in Ralegan Siddhi and Hivre Bazar area were shown to the students. Padmashri Hon. Poptrao Pawar Saheb, Sarpanch Gram Panchayat Hivre Bazar got valuable guidance to geography students. 17 students and 2 teachers are participated in the field visit.

Padmashri Hon. Popatrao Pawar Guidance

Media Center Ralegan Sidhhi

Gramsamsad Hivare Bajar

Pot Holes in Nighoj

H.O.D.
Department Of Geography
(Arts, Comm.& Sci. College Satral)

Principal
PRINCIPAL
Art, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padmabhushan Awardee) Pravaara Rural Education Society's,

Arts, Commerce and Science College, Satral

Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar

Department of Geography

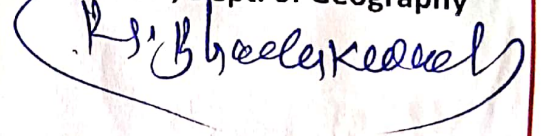
CERTIFICATE

This is to certify that Shri/Miss Jagtap Ajinkyakumar Sanjay Class
S.Y.B.A. / T.Y.B.A. Special Geography has satisfactory completed that practical course as per the
syllabus prescribed Savitribai Phule Pune University, Pune. During the academic year 2022-23
and this Journal/Tour report his/ her bonafied work.

Practical In-charge

Date:- 11 / 11 / 2023

Examiner

Head, Dept. of Geography

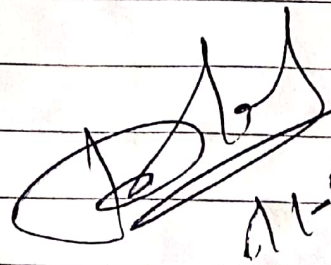

अनुक्रमणिका

Page No.

Date

अ.नं.	विषयाच नाव	पान.नं.
1	प्रस्तावना	1
2	वैशिष्ट्य	2
3	उद्दिष्ट्य	3
4	महत्त्व	4
5	दिवेबाजार	5 ते 8
6	राळगणसिद्धी	9 ते 10
7	निर्वाण (मळंगगा)	11 ते 14
8	निष्कर्ष	15
9	समारोप	16

11-5-2023

प्रस्तावना

Page No.

Date

महाराष्ट्रामध्ये आपल्याला खूप भौगोलिक ठिकाणांची माहिती मिळते. त्या माहितीद्वारे आपल्याला मोठ्या प्रमाणात उपयोग होताना दिसून येतो. तसेच या भौगोलिक ठिकाणांद्वारे आपल्याला त्यामध्ये वैशिष्ट्ये उद्दिष्ट्ये महत्त्व पाहण्याला मिळतात.

त्यामध्ये हिरवेवाजार, राळेगणसिध्दी, निघोज (मळगंगा) या ठिकाणी आपल्याला खूप मोठ्या प्रमाणात भौगोलिक माहिती उपलब्ध होते. तसेच हिरवेवाजार हे पुरोगामी महाराष्ट्राचे तीर्थक्षेत्र असल्याचे दृष्टीत आले. शेती व दुध उत्पादन तसेच विविध व्यवसायांमुळे शरीरांचा हाताला काम आलेले दिसून येते. राळेगणसिध्दी हे अधमडनगर म्हणजे इडिण अधमडनगरमधील असून पारनेर तालुक्यातील गाव आहे. की अण्णा हजारेचं गाव म्हणून ओळखले जाते. तसेच विविध पुरस्कार या गावाला प्राप्त झालेले दिसून येतात. निघोज (मळगंगा) ही इडिण अधमडनगर मध्ये स्थित आहे. तेथे मळगंगा डोंरीचे मंदिर आहे. तसेच भौगोलिक माहितीशी संबंधित असलेले जंगलसिध्द राळेगणसिध्दी निघोज ह्या ठिकाणी स्थित आहे. की जे कुकडी नदीच्या पात्रात असलेल्या पाण्याच्या अतिप्रवाहाने नैसर्गिकरित्या जे अक्षय खडू तयार झालेले आहे. इत्यादी भौगोलिक क्षेत्रांचा अभ्यास या क्षेत्रात अध्यात्म सादर करत आहोत.

वैशिष्ट्ये

Page No.

Date

दिरवेबाजार हे पुरोभासी व भारतातील सर्वात आदर्श गाव म्हणून दिरवेबाजारकडे पाहिले जाते. त्या भागात शेती व दुग्ध व्यवसाय मोठ्या प्रमाणावर पाण्याचा योग्य तो वापर करून मोठ्या प्रमाणावर हा व्यवसाय चालविला जातो. तसेच गरीबांचा होनालाही काम असलेले दिसून येते. तसेच राळेगणसिद्धी हे गाव प्रवास ठिकाणापासून १० कि.मी. अंतरावर आहे. हे गाव अण्णा हबारे यांच्या नावाने या ठिकाणी प्रसिद्ध आहे. व इमिण अहमदनगर मध्ये हे स्थित आहे. तसेच या गावाला विविध पुरस्कार पारितोषिके यांनी गौरवण्यात आलेले आहे. निखोन्न (मळगंगा) या डोंरीची मोठी महती आहे की जे पारनेर तालुक्यात स्थित आहे. तसेच लथे जगप्रसिद्ध रांभणखळगे निखोन्न या ठिकाणी स्थित आहे की त्याची निर्मिती कुकडी नदीच्या पात्रात असलेल्या पाण्याच्या अतिप्रवाहाने नैसर्गिकरीत्या जे असक्य झड्डे पडून मोठे रांभणखळगे निर्माण झालेले आहे.

उद्दिष्टे

Page No.

Date

- ① महाराष्ट्रातील संस्कृतीची शोधासना करणे,
हे महत्वाचे उद्दिष्ट्य आहे.
- ② संस्कृतीचे जतन व संवर्धन करणे.
- ③ इतिहासिक स्थळांना भेट देऊन आपल्या
संस्कृतीचे दर्शन करणे.
- ④ त्यात इतिहासाचे ज्ञान मिळते.
- ⑤ इतिहासिक स्थळांचे दर्शन घडते.
- ⑥ मनामध्ये इतिहासिक प्राचीन स्थळांची ओढ
निर्माण होते.

महत्त्व

या अत्रीय भेटीच्या माध्यमातून आपल्याला विविध भौगोलिक ठिकाणांची माहिती प्राप्त होतो. भारताने संस्कृती व परंपरा ही प्राचीन काळापासून चालत आलेली आहे. त्याची जोपासना करणे हे आपले कर्तव्यच आहे. भारतीय संस्कृती अनेक रुढी परंपरांनी नटलेली आहे.

जसजसे खोलवर जावे तसतशी आपल्या महाराष्ट्रातील कलेचे महत्त्व आपल्याला मोठ्या प्रमाणात सहिषदावयास मिळत असते व त्या इशानीचे कार्य किती महत्त्वपूर्ण आहे हे लोकांना दृष्टेदृष्ट पटत चाललेले आहे.

प्राचीन मंदिर, किल्ले यांना आजही मोठ्या अड्डेने मानले जाते.

5. दिखेबाजार

Page No.

Date

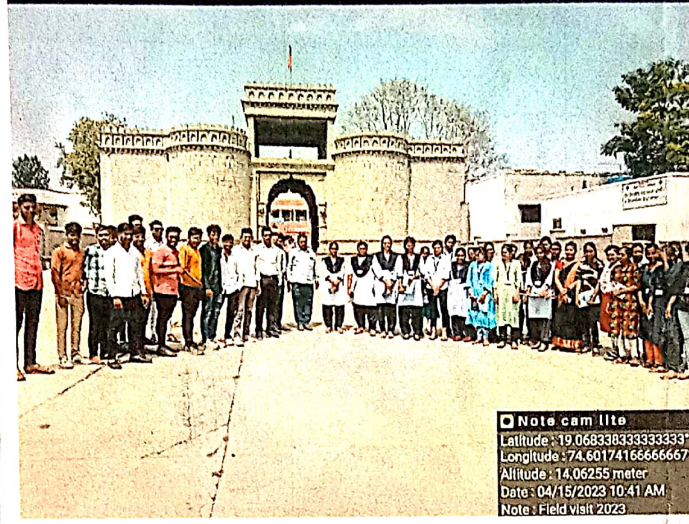
दिखेबाजार हे अहमदनगर जिल्ह्यातील नगर तालुक्यातील एक गाव आहे. दिखेबाजार हे गाव इतिहासान दृष्टीच्या बाजारासाठी प्रसिद्ध होते. दिखे गाव हे छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या अखत्यारित असणाऱ्या मुन्सर परगणा भागाचे शेवटचे गाव. गावाने पूर्वी अन्न प्राण्यांचा बाजारही भरण्याचा तसेच द्रव्यांची आणि हत्तींची खरेदी व्हायची.

दिखे बाजार गावाला लागूनच निमामाचे राज्य होते. दिखे बाजाराने तेव्हा खूप दुधभूमे होते. त्यामुळे येथे पट्टीचे पटलवान तयार होते.

१९३२ च्या दुष्काळानंतर ज्वारी आणि बाजरी हीच दिखे बाजार गावातील मुख्य पिके झाली. ९५ टक्के लोक शारिद्र्य रेषेच्या खाली गेले. गावाने पावसाचे प्रमाण २०० ते ४०० मिलीमीटर असूनही गावाने लोक ५ महिन्यांसाठी द्याल्यानंतर कटू लागले. गावाने सावकाराचे राज्य आले. कालांतराने दुधाची

भागा दाखने घेनली. दाखने गावात धिंगाणा
आणि मारामाच्या आणल्या. दाखमुळे गावात
चोऱ्या होऊ लागल्या.

न्यांतर १९८९ चामून दिखे बाजार हे
गाव सत्यचु पोपटराव पवार यांच्या प्रयत्नांमुळे
सुधारू लागले. ९० ते ९५% ग्रामविकासचा
आराखडा तयार झाला. नवसंघाण्याचे नियोजन
कळून गावात पहिले पाणी आले. संपत्तीची
चर घणून कुण विकास झाला, रोजगार
मिळाला आणि पाणीही मिळाले.

लोकसहभागाच्या आणि सामूहिक श्रमदानाच्या

माध्यमानून जलसंधारणाचें काम झाल्याने
दिवे बाजार, ग्रामपंचायतीस २००९ चा प्रतिष्ठेचा
वसंतराव नाईक सामाईक पुरस्कार जाहीर झाला.

- * लोकसंख्या व येजगा (दिवेबाजार)
- दिवेबाजार या गावाची लोकसंख्या
चौदाशेच्या आसपास. गावान एकही प्रौढ व्यक्ती
आज येजगा नाही. गावानच्या २२६ बघरांना
आज आर्थिक स्थैर्य प्राप्त झालें. शेती व
दुग्ध व्यवसाय हे गावानचे मुख्य व्यवसाय आहेत.
या व्यवसायांनून गावातील ६० कुटुंब आज
मिशनियर झाली आहेत. त्यांचे वार्षिक उत्पन्न
६६ लाखोंच्या वर आहे.
- या व्यवसायात स्त्रियाही अग्रेसर आहे.
गावान अस लागवडीला बंदी आहे. कारण
असाला खूप पाणी लागत. गावान जलसंधारणाच्या
योजना राबवून असा काही चमत्कार घडवून
आणलाय की वर्षभरात १०० मि.मी. पाऊस
पडूनसुद्धा गावानच्या २५३ विहिरींना बाराही
महिने पाणी असत. गावान सोळा दानपंप
आहेत. गावानच्या डोंगरावर गुरांना चरण
कायद्याविरुद्ध आहे. त्यामुळे चाऱ्याच इतके
नियोजन होत की, गावान तर चाऱा पुढाच
उलट आम्हूबाभूच्या गावानच्या लोकांनाही चाऱा
होता येता. चेयईवडीचा एक फायदा असाही
होता की, डोंगरावर पडणार पावलाच पाणी
वाहून जात नाही. ते नैसर्गिकरित्या आडवात
जात. मुख्यतः आज.

★ दिशेबाजार पुरस्कार यादी :

- महाराष्ट्र शासनाचा आदर्श गाव पुरस्कार - 1996
- महाराष्ट्र शासनाचा महोत्सव ग्राम पुरस्कार - 2000
- भारत सरकारचा निर्मल ग्राम पुरस्कार - 2002
- भारत सरकारचा वनग्राम पुरस्कार - 2002
- भारत सरकारचा राष्ट्रीय नल पुरस्कार - 2002
- संत गाडगे बाबा ग्राम स्वच्छता अभियान पुरस्कार - 2008
- राजभाता मिजाके पुरस्कार 2012

राळेगणसिद्धी

Page No.

Date

राळेगण सिद्धी हे अहमदनगर जिल्ह्यातील पारनेर तालुक्यातील गाव आहे. ग्रामस्थांच्या सहकार चळवळीद्वारे राळेगण सिद्धी या गावाचा कायापालट घडला आहे. स्वच्छता, पाणी व्यवस्थापन व सामाजिक सलोबा यावर मेहराबूद. ग्राम्यातील ज्येष्ठ समाजसेवक अण्णा हजारे यांनी भर दिला होना व हा बदल घडवून आला. या कामाबद्दल गावाला अनेक पारितोषिके मिळाली आहेत. आजही देशभरातून या गावाची भरभराट कधी झाली हे जाणून घेण्यासाठी लोकांनी स्वतः पुढाकार घेऊन आपल्या गावामध्ये असे प्रयोग करून गावाचा विकास करण्यास हातभार लावू शकतात.

भौगोलिक माहिती [राळेगणसिद्धी]

अहमदनगर ते राळेगणसिद्धी हे गाव ५२ कि.मी. अंतरावर आहे. तर पारनेरपासून १० कि.मी. अंतरावर राळेगणसिद्धी स्थित आहे. राळेगण सिद्धीचे क्षेत्रफळ हे ९६३.३० हेक्टर आहे. तसेच राळेगण सिद्धीची

लोकसंख्या, २०११ च्या जनगणनेनुसार २३६५
इतकी आद. २०११ च्या जनगणनेनुसार सुमार
५३० कुटुंब राळेगणसिद्धीत राहतान.

★ राळेगणसिद्धी पुरस्कार यादी :

- जे. ए. गिल मेमोरिअल अवॉर्ड - २००७
- मानस डॉक्टर - २००५
- इंदिरा पुरस्कार - २००३
- के. ए. इंटरनॅशनल पुरस्कार - १९९८
- महावीर पुरस्कार - १९९७
- शिरोमणी पुरस्कार - १९९६
- पद्मभूषण पुरस्कार - १९९२
- पद्मश्री पुरस्कार - १९९०
- कृषिभूषण पुरस्कार - १९८९
- इंदिरा प्रियदर्शिनी वृक्षमित्र पुरस्कार - १९८६
- मोहन दारिया राष्ट्रनिर्माण पुरस्कार - २०१५

निधोन

Page No.

Date

- * भौगोलिक स्थान आणि लोकसंख्या :
- निधोन हे अहमदनगर जिल्ह्यातल्या पारनेर तालुक्यातील 2635 हेक्टर क्षेत्राचे गाव असून 2011 च्या जनगणनेनुसार त्या गावात 2900 कुटुंबे व एकूण 7034 लोकसंख्या आहे. त्याच्या सर्वात जवळचे शहर अहमदनगर 59 किलोमीटर अंतरावर आहे. यामध्ये 5410 पुरुष आणि 4924 स्त्रिया आहेत. यामध्ये अनुसूचित जातीचे लोक 223 असून अनुसूचित जमातीचे 415 लोक आहेत. त्या गावातील जनगणनेतील स्थल निर्देशांक 558355 असा आहे.

* साक्षरता (निधोन).

- एकूण साक्षर लोकसंख्या : 7088 (67.87%)
- साक्षर पुरुष लोकसंख्या : 4013 (74.18%)
- साक्षर स्त्री लोकसंख्या : 3075 (61.01%)

* धार्मिक स्थळे :

गावात मळंगगा देवीचे सुप्रसिद्ध मंदिर व इतर 16 इतर वेगवेगळे मंदिर स्थित

आद्यत. व २ मजिद आद्यत. विधान कुंड
पाण्याच्या ओघामुळे नदीमध्ये तुयार झालेले
गोल्पाकृर आकाराचे खड्डे आणि काठपूर
असलेले मंडिर हे इथेच प्रसिद्ध पर्यटक
स्थान आहे.

★ पाणी
13 विण्याचे पाणी

गावात शुद्धीकरण केलेल्या नद्यांच्या पाण्याचा
पुरवठा, विहीरीच्या पाण्याचा, छ्छपण्या
पाण्याचा, लुबवेलेच्या, बाअरवेलेच्या पाण्याचा,
सैन्याच्या पाण्याचा, नदी, कालव्याच्या पाण्याचा
आणि तलाव, तळे, सरावर मानील पाण्याचा
पुरवठा आहे.

२३ शनीलाठी पाणी

मिथुनाचे क्षात खालीलप्रमाणे आहेत (हेकरमध्ये)

- ० कालवे : २५०३
- ० विहीरी / वृषनिका : ३१०
- ० शनर - २४२.

★ जमिनीचा वापर :

- निधीन ध्यात गावान जमिनीचा वापर
खालीलप्रमाणे होतो - (एकरमध्य क्षेत्रफल) :
- विंगरहेती वापरान अलखेली जमीन : 242
  - लागवडीयोग्य वडीक जमीन : 90
  - पिकांखालची जमीन : 2403
  - डकून कोरडवाडू जमीन : 2000
  - डकून बागायती जमीन : 403

★ निधीन (रांजणखळी)

रांजणखळी, हे नदीच्या खनन कार्यामुळे तयार होणारे एक भूरूप आहे. वेगाने वाहणाऱ्या पाण्याच्या प्रवाहाने रांजणखळीची निर्मिती होते. नदीच्या पात्रात कठीण आणि मृदू खडकाचे स्तर एक आड एक असू शकतात. पात्रात वेगाने वाहणाऱ्या पाण्याच्या प्रवाहाने बुरे डगड गोट वाहत येतात. डगड गोट आणि खडक यांच्या होणाऱ्या धर्षणाने, मृदू खडक क्षिप्तून कठीण खडकाचा मधला भाग नसायू राहतो. वर्षानुवर्षे चालत आलेल्या या क्रियेमुळे नदीच्या पात्रात रांजणखळी तयार होताना.

नगर जिल्ह्याच्या पाहनेर तालुक्याचे निघोज, गावानून नदी वाहते. नदीच्या डोळी काठवर बसोवट, खडक आढ. नदीने वाहून आणलेले डगड-गोट बसोवटरील खोबराट भागान अडकले जाताने. पाण्याच्या मोरडार प्रवाहान हे डगड-गोट या भागान गोळगोल फिळून खोबराट भागाचे अर्धगोलाकार खड्यांमध्ये रूपांतर होत. या प्रक्रियेला थोडी-थोडी तळ तर हजारो वर्षे जावी लागताने. कालांतराने या खड्यांचे रंजणाकार खळ्यांत रूपांतर होत. आशिया खंडातील सर्वात मोठे कुंड म्हणून या ठिकाणाची ख्याती आहे. कित्येक शतकांपासून या कुंडामध्ये सतत पाणी असते. पाण्याची पातळी कमी होत नाही. अनिशय सुंदर अशा कोरीव कामाप्रमाणे खडक या ठिकाणी पटावयास मिळता. वर्षाच्या निनही त्रयूमध्ये या ठिकाणी निलगाचे वेगवेगळे मोठे पटावयास मिळते.

रंजणखळ्यामुळे लहान लहान कुंड तयार झालेले दिसते. त्यामुळे निघोजची मळंगगा ही कुंडमाउली मळंगगा म्हणूनही प्रसिद्ध आहे.

निष्कर्ष

Page No.

Date

या प्रकल्पावरून आपल्याला अनेक ठिकाणी दर्शन घडते.

अनेक ठिकाणी कार्य व त्याची मेहनत संवर्धन दिसते.

प्रकल्पात आपल्याला अनेक लोकांचे कार्य व संवर्धन दिसून येतात.

त्या देशातील प्राचीन स्थळे प्राचीन संस्कृतीचा आधारस्तंभ आहे.

प्राचीन संस्कृती ही वंशपरंपरागत आहे.

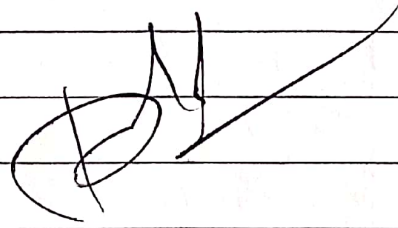
समारोप

Page No.

Date

या प्रकल्पामध्ये दिवबाजार
राळेगाणसिद्धी, निघोज (मळगागा) या ठिकाणी
त्या क्षेत्रांना भेट देऊन त्या ठिकाणाची
माहिती पाहिली. व त्या माहितीची
आम्ही त्या लोकांना भेट देऊन त्या
ठिकाणाची माहिती विचारली. त्या
ठिकाणाच्या लुडर अभयारण्यची माहिती
आम्हाला मोठ्या प्रमाणात भेटली.

ही स्थळे भौगोलिक गोष्टींशी व
ऐतिहासिक गोष्टींचे महत्त्वाचे वैशिष्ट्य आहे.
तसेच भौगोलिक व ऐतिहासिक स्थळाना
विशेष महत्त्व दिले जाते. धार्मिक स्थळे
ही मुख्य व अविस्मरणीय पर्यटन स्थळे
म्हणून ओळखली जातात.

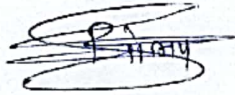

Student List – Field Work

Sr. No.	Name of students
1.	Antre Komal Shastri
2.	Antre Pranav Raosaheb
3.	Bramhane Gaurav Ganesh
4.	Bramhne Pallavi Suresh
5.	Chindhade Niranjana Dattatray
6.	Chokhar Priti Subhash
7.	Darode Bhushan Kailas
8.	Dighe Sakshi Appasaheb
9.	Dighe Suraj Bhaskar
10.	Dighe Tejas Babasaheb
11.	Gagare Anjali Sambhaji
12.	Gagare Ashish Jalindar
13.	Gagare Vaibhav Bhausaheb
14.	Gagare Vaishnavi Ashok
15.	Ghodekar Akshada Dattatrayas
16.	Ghodekar Kiran Tukaram
17.	Ghodekar Rushikesh Dattatray
18.	Gholap Rupali Sanjay
19.	Jorvekar Pranita Satish
20.	Kale Tejas Mohiniraj
21.	Khaladkar Divya Goraksha
22.	Lambe Sagar Dilip
23.	Lande Sanket Balasaheb
24.	Londhe Tejas Rajendra
25.	Londhe Vaibhav Dilip
26.	More Priya Sandip
27.	Nalkar Vaishnavi Jalindar
28.	Nehe Ishwari Vijay

29.	Pathan Numan Jamil
30.	Patole Pooja Baburao
31.	Patole Pratik Omkar
32.	Pradhan Gauri Vijay
33.	Sayyad Jahir Aayub
34.	Shaikh Irshad Mehamud
35.	Shinde Bhushan Sanjay
36.	Shinde Manoj Dilip
37.	Shinde Poonam Sandip
38.	Tathe Ashwin Satish
39.	Thete Sarika Dattatray
40.	Tumbare Karan Suresh
41.	Tumbare Mayur Pandurang
42.	Wable Nayan Baban

Name of Teacher

HoD

H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

Loknete Dr. BalasahebVikhePatil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that ~~Mr.~~ Miss...Nalkar...Vaishnavi...Talinda...Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
her/~~his~~ Environmental Studies field work and submitted her/~~his~~ field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ Miss... Gagare Anjali Sambhaji..... Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
her/ ~~his~~ Environmental Studies field work and submitted her/ ~~his~~ field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ ~~Miss~~ Lohdhe. Vaibhav. Dilip..... Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
~~her~~ his Environmental Studies field work and submitted ~~her~~ his field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

Loknete Dr. BalasahebVikhePatil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ Miss...shinde poanam sandip.....Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
her/ h/s Environmental Studies field work and submitted her/ h/s field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

Loknete Dr. BalasahebVikhePatil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ Miss... *Shinde Bhushan Sanjay*.....Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
~~her~~ his Environmental Studies field work and submitted ~~her~~ his field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ Miss...Tumbare Mayur Pandurang..... Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
her/ his Environmental Studies field work and submitted her/ his field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

**Environmental Awareness Project Report
ON**

Disaster management of flood victims

**SUBMITTED TO
SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY, PUNE**

**IN THE PARTIAL FULFILLMENT OF
THE ACADEMIC REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
SECOND YEAR BACHELOR OF COMMERCE**

**SUBMITTED BY
Pathan Numan Jamil**

**UNDER THE GUIDANCE OF
Mrs. Galande P..A.**

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College, Satral
Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar

Academic Year : 2022- 23

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal- Rahur, Dist- Ahmednagar

Department of Commerce

CERTIFICATE

This is certified that Mr./ Miss.....**Pathan Numan Jamil**..... Student of
S. Y. B. Com. Arts, Commerce and Science College, Satral has satisfactory carried out
her/ his Environmental Studies field work and submitted her/ his field work report to
Commerce Department in academic year 2022-23.

Course In-charge

HOD
Commerce

अनुक्रमांकिका

अ.नं.	वर्क
१]	विषयाची निवड :
२]	प्रस्तावना
३]	उद्दिष्टे
४]	पुस्तकस्थानांचे आपली अवस्थापन (Point)
अ]	कोल्हापूर - सांगलीत नेहमी येणाऱ्या पुरामाग्यांची कायदा
ब]	पुराचे स्वरूप बदलले गेले निर्योजनाची गरज
क]	दशांमधून पाण्याचा विस्फ
ड]	कोल्हापूर परिसरातील मदतकायसिाही द्या
इ]	महापूर केवळ निजगनिर्मित नाही मजबूती फुकांबरेकरच
ई]	प्रशासनाची निष्क्रियता कायनीकृत
उ]	अं पुरे पणाचा पूरे! सुंबईत येणारे थूप केवळ थूप
	पाऊस पडल्यामुळे येत नाहीत.
५]	परिणाम

विषयाची निवड

पुरुषोत्तमाचे आपली व्यवस्थापन म्हणजे काय? आपण एक विखाण्या शतकात पदार्पण केले आहे. या युगात आपल्या समोर अनेक संकटे ठाण मांडून बसलेली आहे. मग ती मैथिलिक भयो व मानवजिर्मित भया संकटांचा सामना करणे गरजेचे आहेत.

पुरुषोत्तमाचे आपली काळतुन लंचाव करव्यासाठी येणारी आपलीचा सधनमपणे सामना करव्यासाठी आपण सज्ज रहायला हवे. पुरुषोत्तमाचे आपली व्यवस्थापन या त्याचाच एक भाग आहे. आपली येण्याकृती काय करावे अथवा आपलीनंतर काय करावे याचे व्यवस्थापन अवले पाहिजे.

म्हणजेच आपण दैनंदिन जीवनात वावरत असताना आपल्याला या गोष्टीची माहिती असणे गरजेचे आहे. 'पुरुषोत्तमाचे आपली व्यवस्थापन' या वावर भाषिक माहिती जाळून घेण्यासाठी मी या विषयाची निवड केली.

प्रस्तावना :-

शांगली- कोल्हापूर परिसरातील भीषण महापुऱ्याने हजारो कुटुंबे उद्वस्त झाली. या आपत्तीमुळे अस्वस्थ झालेल्या अनेकजनी लगेच मदतकार्यासाठी हात धेवेली.

आपली वस्तु भागात कामाचा प्रवर्तुभव असलेल्या पुण्यातील 'मैत्री' या संस्थेच्या वारातील सदस्यांनी तातडीने प्रत्यक्ष भागात झाले. मदतकार्य करताना त्यांना आलेल्या अनुभवांचा हा आढावा देण्यात आला.

'मैत्री' संस्थेतर्फे कार्यकर्त्यांची पहिली तुकडी १ ऑगस्टला शांगलीला पोहोचली. त्वरित पुरवठा वित्तमया सेवांसाठी - जॅनलरी वर जळकू लागल्या होत्या. ....

घाण्याने भरलेल्या गावाचे जोरदार सोशल मिडियावर फिरू लागले होते. पुण्या- मुंबईत पुरवठा वित्तमया वित्तमया सुरू झाली. तात्काळ आम्ही पोहोचण्याच्या चार पिवस आधीपासूनच पाणी वाहत होते. काही गावांचा संपर्क तुटत होता. सज्जनही डिजिटल माध्यमांवर जोरदार 'पाऊड' पडणार आहे याची स्पष्ट कल्पना होता. त्यांना दिली होती. ....

अपेक्षिते !.

॥ जास्तीत जास्त वृद्धन लागवड करा. वृद्धन मोडीत प्रतिबंध घाला.

२) मोठी घरणे बांधण्या मिवजी छोटरी व घरणे बांधा.

३) तेली पानात भडकलेला भडकलेला केर कचरा बाजला करून पुन्हा कचरा जमा होणार नाही याची काळजी घ्या.

४) नदी - नाल्याच्या किनारी सरळक भिती बांधा.

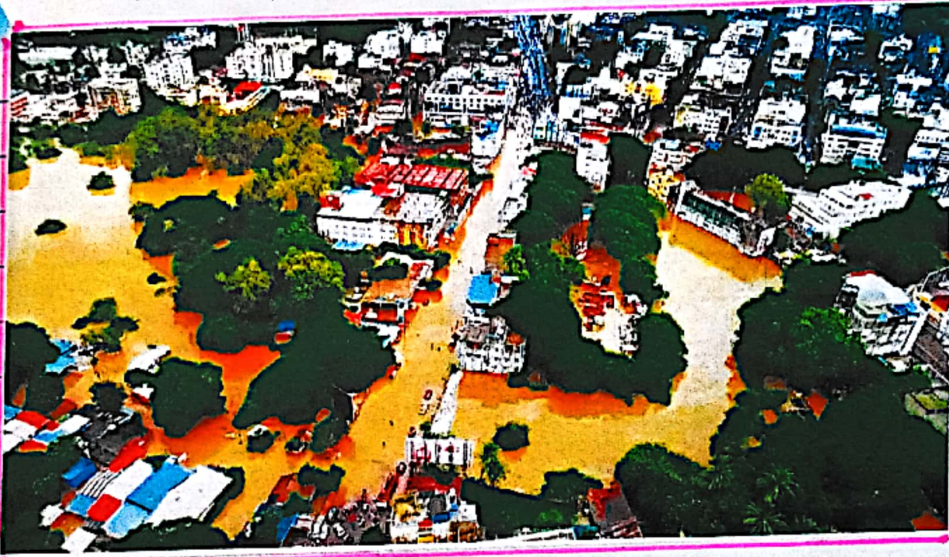
५) नदी नाल्या शेजारी वस्त्या बांधू नका.

६) पुशत बळी पडलेल्यांना मदत करा.

७) उंच जांमिनीवर जाण्याचा प्रयत्न करा.

८) कर ओसरल्यानंतर आसपासच्या परिसरात पुशचे पाणी वाहू नये.

कोल्हापूर- सांगलीत वैद्यकीय येणाऱ्या पुरस्कारांची कारणे-

मे महिनाच्या उन्हाळ्यात तडाख्याने लोक तस्त झाले होते. कधी मकदाच पाऊस पडतोय असं प्रत्येकाच्या तोंडी वाक्य होतं. यावर्षी मान्सून लवकर येणार वेळेआधीच येणार, मे अखेरीस येणार अशी चर्चा व्हावसअप ओवून पासून ते कठतरापर्यंत सुरू होती.....

हवामान चालत्याचा अवाज पुन्हा मकदा. पुकला आणि पावसाने अखेरीस जूनच्या शेवटाकडे आपले पंथि दिले.....

गेल्या दोन तीन दिवशांपाश्कून पावसाने जेमान धातलं आहे. अगदी महाशब्दाच्या कानाकोपऱ्यात पाऊस मुसबधारणे पडतोय. अनेक नद्यांनी पातळी ओलांडली आहे. गेल्या वर्षी चिपळून महाड परिसरात उश्ने तेहलं होतं. २०१९ साली कोल्हापूर आणि आसपासच्या परिसरात देखील मोठ्या प्रमाणावर ऊर आला होता....

अंदाही पंचगंगेने होक्याची पातळी ओलांडली आहे. काही वर्षांपाश्कून कोल्हापूर आणि आसपासच्या परिसरात कुरजन्म परिस्थिती का निर्माण होत आहे हे आजच्या लेखात आपण जाणून घेणार आहे....

१५००० वर व्यावसायिक विविध मान्यवर अभ्यासक मंडळींनी उत्तर दिली आहेत ती आपण पाहूयात....

कोल्हापूर आणि आंगलीत सालेली अति वृष्टी हे नक्कीच मुख्य कारण आहे परंतु या जोडीला अन्य फळे सुद्धा आहेत जी सर्वांना माहित आहेत परंतु राजकीय नेत्यांच्या आशीर्वाद समस्यांकडे त्यावर काहीही उपाय योजना झाली नाही. होत नाही आणि होणार ही नाही निपल मला तरी असे वाटते.....

पुशचे स्वरूप बदल्योने जळ्याने नियोजनाची गरज! :

दोन वर्षांच्या अवधीतच महापूरने कोल्हापूर जिल्ह्याच्या पुन्हा भाकदा बुडवून काढले. 15-२० वर्षांनंतर येणारा महाकाय महापूर इतक्या अल्पकाळातच भोला आणि त्याने देना उडवून दिली. कमी कालावधीत पाऊस हे मुख्य कारण दिसत असले तरी महापूराल्या व्यवस्थापन नियोजनाचा बेजावश आहे.....

महापूर व्यवस्थापनाची जोमाने चर्चा होत असताना नियंत्रण यंत्रणेकडे कानाडोळा होत असल्याचे पुन्हा भाकदा पिरून येते....

पुरचे बदललेले स्वरूप लक्षात घेऊन नव्याने
नियोजनाला होत घालण्याची गरज या निर्मिताने
असोरेचित झाली आहे....

कोल्हापूर जिल्ह्याला छंद तसा नवा नाही.
परवर्षीच पंचगंगा नदी पात्र सोडते आणि शहराच्या
संचल भागात पाणी पसरते. सन २००५ आणि २०१९
शहराच्या अंमलबिम्बन महापूर आला की जिल्ह्याची
अवेरी तुडते....

या दोन्ही महापूराच्या काळात पाऊड पडण्याचे
सुमारे दोन आठवड्यांचा होता. या वेळी चित्र वेळळे
होते केवळ ७२ तासांत अतिवृष्टी झाली. व्हाकुरीसारख्या
पाऊड पंचगंगा काठच्या कोल्हापूरपासून ते दक्षिणेच्या
तामपणी काठच्या चंपगड तालुक्यापर्यंत....

कोवाड, कलेशाहकी बाजारपेठ पुरती बुडाली....

धरणांमधून पाण्याचा विसर्ग :-

हवामान, व्याख्यानं अतिवृष्टिचा इशाया पिलेला असतानाही, धरणांतून पाणी सोडण्यात ते आधीच का सोडले जाही? अशा प्रश्न पश्चिमीचा विचारतात.....

"चाद्यानगरी धरणात इतक्या वेगात पाणी भरला की २५ जुलैपर्यंत राद्यानगरी धरण ८५ टक्क्यांपर्यंत भरल होत. कतणा व्योख्यातल्या इतर महत्वाच्या धरणांची विविती तशीच होती मान्यून अद्याही असलेला जाही. तुम्ही धरण पूर्ण करी भरू शकता?"

अथति दृशणांतून पाणी सोडलं नसतं तर फूर चांबला नसत। पण त्याचा परिणाम कमी नक्कीच करत आला असता. असं परीणीत। च्याना वातं. त्याच्या सते व्यवस्थित नियोजन केलं तर पूरनियंत्रणासाठी महत्वाची ठरू शकतात.....

" प्रत्येक दृशणाचे Rule Cards बनवले असतात. म्हणजे असा तत्का ज्यात त्यात त्या दृशणांत पाणी कसं कधी ओगायच त्याची माहिती दिली असते.....

दृशणाची क्षमता काय आहे तिचे किती गाल साठला आहे त्या परिसरातला पाऊस कसा आहे अशा निकषांवर ही माहिती माधारीत मसते. समस्या अशी आहे की या Rule Cards ना लोपनीय ठेवला आहे, त्याची कुठलीही माहिती लोकांसमोर नाही.....

आपल्या कडे दृशणांत किती गाल साठला आहे याचीही माहिती लोकांना उपलब्ध नाही.....

कोल्हापूर परिसरातील मदतकार्यासाठी छावणी -

मदतीच्या महापुरुषांना सुरुवात दोनच दिवसांत
महज ॥ ऑगस्टपर्यंत ब्रह्मवृत्तांना मदत करण्यासाठीचे
हाजारो व्हॉलंट्यरिअरसोबत आपले वेळ फोडत आले
पुण्या-मुंबईत ठिकठिकाणी मदत गोळा करायला
सुरुवात आली. कपडे, छानम सतरंज्या गोळा ठेवायला
लावल्या. ....

या गोळा झालेल्या गोष्टी मराठमर इकामध्ये
मरुत कोल्हापूरच्या दिशेला पाठवण्याला सुरुवात आली.
कोल्हापूरची पाण्यात वीर झाली कोल्हापूरला जायचे
सकले पर्यंत तसे असल्याने मदतीचा ओघ सांगलीच्या
दिशेने येत होता. ....

आता हेजे ट्रक चित होवे ते कुठे जात
होते? वर इथेच सगळा गोडाल होत। अमुक मका
ठिकली मदीची कागज आहे अमुक वस्तुची कागज
आहे असे समजल्यावर त्यानुसार गोष्टी गोळा
कळून त्या ट्रकमध्ये भरून ते वरसगांव मागे
अत्यंत सुमार पंजाब्या दृश्यावरून वचून करत
वरवस्त्याच्या हातात पोहोचपर्यंत बराच वेळ जात
होत....

दोन अत्यंत परंपराविशेषी अनुभव आमहाला
पिस्त होते. म्हणजे वरवस्त्याशी बोलल्यावर त्याचा
मोठा विश्वास जिकल्यावर ते सांगत होते "अनेक
गोष्टी आल्या आहेत, मिळाल्या आहेत, आता पाणी
ओसरले तेव्हा सप्त लागेल...."

प्रत्यक्षात जेव्हा राव्यादा मदीची ट्रक वरवस्त्या
शिविरापाशी पाह्ये, तेव्हा तिथे अशी शुंबड उडत
होती की जणू हाच पहिला मदीचा ट्रक आहे....

મહાપૂર કેવલ નિસર્ગનિર્મિત નાહી માનવી યુકાલશેષરચ
પ્રશાસનાર્થી નિષ્ક્રિયતા કારણીકૃત:

વર્ષિત મહાશસ્ત્રાતીલ કૃષ્ણ ઘોઝાત અલેલા
મહાપ્રલયકારી મહાપૂર કેવલ નિસર્ગનિર્મિત નાહી. સર ત્યાલા
માનવને કેલેલ્યા યુકાલી પ્રાકૃત્યને કારણીકૃત અલેલ.
આમંલે શાસન પ્રશાસન આગિ જનતેલા હાત વર
કેરન કેવલ નિસર્ગાલિ લેષ વેરન ચાલનાર
નાહી.....

याठुलत मानवाच्या असेंध्य पुका निखमनि
 वारेवार दाखकुन देऊनही त्यात सुखदला करणाची
 कोणाची तयारी नाही. त्यातच फरका निखमनि
 पुन्हा हाकदा दिला आहे. हे स्पष्ट होते आहे.....

दक्षिण महाराष्ट्रातील शाताश शातवाही आणि
 कोल्हापूर तसेच बेळगाव जिल्ह्यातील सीमावर्ती भागाला
 या महापुरुषाचा प्रचंड वडाव्या बसला आहे. यापूर्वी
 1953, 1983 आणि 2005 मध्ये महापुरुषाचे असा
 फरका दिला होता.....

महाबलेश्वरमध्ये उगम पावणाऱ्या कृष्णा नदीचे
 हे चोरे आहे महाबलेश्वर ते कोल्हापूर जिल्ह्यातील
 राखानगरीजवलीला दाजीपूरपर्यंतच्या सह्याद्रीच्या
 पर्वतरांगेतून टोन डझन नद्यांचा उगम होतो.....

त्यापैकी वडलांश नद्यांवर धरणे आहेत. त्याची
 मावला यमना सुमारे 210 वीहमरी आहे. या सर्व
 नद्यांचा संगम होत शिरोल गालुक्यात वसिहवाडी
 येथे सर्व पाणी जमा होते.....

अ पुरे पणाचा पूर ! सुंदईत येणारे चूप केवळ चूप पाऊस पडल्यामुळे येत नाहीत. ४.

भारताच्या पश्चिम किनाऱ्यावर सात वेलांचा स्मूथ होता. कोली, कडाही आगरी समजाची कस्ती होती गाडामाडाची शेपं, मजिमारी छागि मिठांगरे घाडून वेगळं फार काही होत नव्हतं. दमट व हवासांनाच्या शेगत वातावरणाच्या या वेलांचं महत्त्व ओळखलं ते इंग्रजांनी.....

कापसाचा . ऊफूचा व्यापार करवयासाठी, आयात नियतीसाठी ही बेटं त्यांना हवी तशी अगदी योग्य जागा विसलेली होती. व्यापाशासाठी त्यांना तयार करायचं तर ही सात बेटं हाकसंघ करायची गरज होती आणि मग हाकोणाजिमत्या शतकात फुरू आलीती रेक्लेमेशन ची सक्रिया.....

वेलावर असलेले डोंगर फोडून त्यांच्या राडा-रोडा , घडक, माती मधल्या व्याड्यांमध्या रेक्लेम आणि पानथळ जागांमध्या मशात लावून या जागा समुद्राकडून रेक्लेम करून सात बेटांच्या हाकसंघ समुद्र निमणि आला.....

याच गावच्या शहराने लवकरच ब्रॅक्केडे असलेल्या तुर्मे बेटाच्या आणि उल्लर दिशेला असलेल्या महाशब्द गावांचाही - साप्तीचा बास बेतला आणि उभं-शहिल हाक महाकाय महानगर सुंबई.....

पाण्याचे कुळ धवाह, तलात विहरी, पाणी साठ-याण्या जागा या सर्व नैसर्गिक व्यवस्थेचा हाकच वाढवणुडा आला.....

परिणाम :

- १) पुशमुळे मनुष्यासह वन्यजीव व पाळीव प्राणी यांची जिवित हानी होते.
- २) पुशमुळे घरे, शासकीय कार्यालये, धान्य कोठारे, बँक, खात पाणी येशल्यामुळे वंशुक, भन्न धान्य व पेशा यांचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान होते.
- ३) रस्ते वाडून जातात त्यामुळे वाहतूक सुविधा विस्कळीत होते.
- ४) वीज, टेलिफोन सुविधा विस्कळीत होतात.
- ५) मनुष्य व प्राण्यांची जिवितहानी झाल्यामुळे परिवशात हवाची पसरून होवाशई निर्माण होते.

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's
Arts, Commerce and Science College, Satral
Tal: Rahuri Dist Ahmednagar.
Department of Botany

Date, 08.03.23

To,
The Principal,
A.C.S. College Satral,
Tal. Rahuri, Dist: Ahmednagar. 413710.

Sub: Permission for Educational Tour. (Bhandardara, Ratangad & Ghatghar wild life sanctuary and hydroelectric power project area)

Respected sir,

As per the curriculum of Savitribai Phule Pune University, it is mandatory for the students of B.Sc. to attend the field visit/Excursion tour/ Industrial/ research institute visit. In this connection, Department of Botany, Zoology, Chemistry and Physics of Arts, Commerce and Science College, Satral, wishes to organize a study tour for the students of SYBSC and TYBSC Botany class at the Bhandardara, Ratangad & Ghatghar wild life sanctuary and hydroelectric power project area, Tal. Akole, Dist. Ahmednagar (M.S). On 11th March 2023. The educational tour will be accompanied by 58 students along with, Dr.D.N.Gholap, Dr.Kanhe N.S. Dr.V.M.Pulate, Dr.A.S.Waghmare, Dr.V.A.Kadnor Dr.R.D.Borse, Mr. T.D. Kadaskar, Ms. G.S. Kshirsagar Madam and Ms. Muntode S.A/Madam.

I request you to grant permission for visit the Bhandardara, Ratangad & Ghatghar wild life sanctuary and hydroelectric power project area Tal. Akole, Dist. Ahmednagar (M.S) on 11th March, 2023. So that it would benefit our students in increasing their knowledge.

Please do the needful,

Thanking you,

Dr. R.D. Borse
Class Teacher
Mobile No: 9420801718

Encls. Student List.

Approved as per SOP

8-3-23

Yours faithfully,

Mr. T.D. Kadaskar
Tour in charge

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College, Satral

Tal: Rahuri Dist Ahmednagar.

**Department of Botany
(Academic Year 2022-23)**

Date: 13/03/2023

Educational Tour Student Notice

All the students of S.Y.B.Sc & T.Y.B.Sc (Botany) are hereby informed that, as per the guidelines of Savitribai Phule Pune University curriculum, it is mandatory for the students of **Botany, Zoology, Physics & Chemistry** to participate Educational tour. Visit places Bhandardara, Ratanwadi, Ghatghar Hydroelectric power project & wild life sanctuary Tal- Akole, Dist – Ahmednagar. Students who want to participate in this educational tour should submit their name and trip fee rupees 500/- to their class teacher. Trip will be organized on 23th March, 2023.

Tour Incharge
Mr.T.D.Kadaskar

Class Incharge
Dr.R.D.Borse

Yours Sincerely

PRINCIPAL
Principal
Art, Commerce & Science College,
Satral, Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Student Participant List

Arts, Science and Commerce College, Satral

S.Y.B.SC Excursion Tour 2022-23

Date - 11/3/23

SR. no	Name	Contact	Age
1	Anap Rushikesh Ramesh	9022761671	19
2	Antre Vaishnavi Dilip	9960184306	20 ✓
3	ANAP KALYANI BALASAHEB	8888953508	19
4	BELAKAR DIPALI BHAUSAHEB	9823891486	19
5	BELKAR KOMAL CHANGDEV	7038067784	19
6	BELKAR VAISHNAVI SANDIP	8308670174	19
7	BHAGWAT SUVARNA SURESH	8888441208	19
8	CHAUDHARI SAKSHI SITARAM	8080315502	19 ✓
9	CHAUDHARI SAPNA BALU	7666979607	19
10	DETHE PRASAD NAMDEO	9359414058	20 ✓
11	DHAMBLE VISHAL HIMMAT	8010717822	20 ✓
12	DHEPE AKANKSHA SANJAY	8010718515	19
13	DHEPE KIRAN BHAGWAT	7666249349	19 ✓
14	DIGHE ADITYA CHANGDEV	9922708328	19 ✓
15	DIGHE MAHESH RAJENDRA	7385581556	19 ✓
16	DIGHE NIKITA BALASAHEB	9552226457	19 ✓
17	DIGHE PALLAVI SOMNATH	9689833808	19 ✓
18	DUKRE MAHESH BHAUSAHEB	9657184780	20
19	GAGARE DISHA SAMBHAJI	8010400758	19
20	GAGARE GAYATRI ARUN	8605288391	19
21	GAGARE JAYSHREE RADHAKRISHNA	9850687316	19 ✓
22	GAGARE KRISHNA BAPUSAHEB	8080591861	19 ✓
23	GAGARE POOJA RAVINDRA	8262087532	20
24	GAGARE PRIYANKA MANJABAPU	9325462804	19
25	GAGARE SHRADDHA SURESH	8010302836	19
26	GAGARE SONALI ANNASAHEB	7498194121	19
27	GAGARE SONALI RAJENDRA	7038819294	19
28	GHOARE SHRADDHA RAJENDRA	9970110408	19
29	GOSAVI PRIYA DATTA	7350105096	19 ✓
30	GULAVE SUCHITA RADHAKRISHNA	7058449925	20 ✓
31	HARDE KANCHAN KANIFNATH	9356035708	19
32	INAMDAR SIMRAN SHAKIL	7588220892	19 ✓
33	JAWALE PRITI NANDKUMAR	8767153578	19 ✓
34	KADU SHRADDHA BALASAHEB	9834855813	19 ✓
35	KHARDE NIKITA RAJENDRA	9096582653	19
36	KOTE TEJASWINI BHARAT	9021811577	20
37	LONDHE GAGAN AMBADAS	9922175440	20
38	MANSURI JAINAB SIRAJ	9689744900	19
39	MORE DIPALI SANTOSH	9689190292	19
40	MORE JAGDISH MANGALDAS	8888320915	19 ✓
41	MUSMADE PRATIKSHA SOMNATH	7218592156	19
42	MUSMADE SHIVANI DAGADU	9763023296	19

45	PALGHADMAL VIDYA PAULAS	9021341381	19
46	PARVAT ASHWINI TUKARAM	8010701745	19
47	SARODE SAKSHI TUKARAM	9922285221	19
48	SHINDE LALIT SARJERAO	8669548458	20
49	SHINDE PRIYANKA BABASAHEB	9529538829	19
50	SHINDE SHUBHANGI GOKUL	8010117153	19
51	SHIRSATH ABHIJIT GORAKH	8080244100	19
52	SURYAWANSHI AKSHADA POPAT	9552039225	19 ✓
53	TAJANE AJIT VIJAY	9284558423	19
54	TAJANE ARTI PRAVIN	9322075504	20
55	TATHE ADITYA BACCHU	9356824897	19 ✓
56	WAGHCHAURE GAURI GAURAKSHNATH	9225955519	19
57	WAGHCHAURE PRAJAKTA GOKUL	7038983600	20
58	Aute Siddhant Vilas		
59	Waghchaure Vaishnavi Vijay		
60	Ambekar Harshada Harshada		

51. Bhosori Dipali Rajendra
52. Palghadmal Harshada Kailas.
63. Shinde Vaishnavi Sanjay
64. Sonawane Dhanshi Rajendra

Head
Department of Botany
A.C.S. College, Satral

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society's

Arts, Commerce and Science College, Satral
Tal: Rahuri Dist Ahmednagar.

Botany SYBSC Tour Report 2022-23

Name of the Visit	S.Y.B.Sc. Educational Tour
Organizing Departments	Botany, Zoology, Chemistry and Physics
Place to Visit	Bhandardara, Ratanwadi, Samrad, and Ghatghar
Date	23 March 2023
Name of Guide	Dr.R.D.Borse (HOD Botany ACS College Satral)
Objectives of Visit	• To study Biodiversity • To study the Flora & Fauna. • To study the vegetation pattern of forest • To study Hydroelectric Project Mechanization
Name of Coordinator	Dr. R. D. Borse
No. of Participants	64 students + 8 staff members

The academic study tour of the second-year science class of the college was organized on March 23, 2023, in the areas of Bhandardara, Ratanwadi, Samrad, and Ghatghar. A total of 64 students and 8 teachers participated in this study trip. On 23 March 2023, the trip started from the college at 5 am. During the said trip, the students were given information about the biological diversity of the Bhandardara, Ratanwadi, Samrad, and Ghatghar areas, changes in vegetation depending on the environment, hydropower generation Project.

Head
Department of Botany
A.C.S. College, Satral

PRINCIPAL
Art's, Commerce & Science College
Satral, Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar.

Bhandardara Field Visit Photo

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee)
Pravara Rural Education Society

ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar- 413 711
(Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune)

A REPORT ON

A Field Visit to-

“VERMICOMPOSTING UNIT”

At

Arts, Commerce and Science College, Satral Campus

Organized by,

Department of Zoology

Date: (19th May, 2023), Time: 09.30 A.M.

Arts, Commerce and Science College, Satral
Department of Zoology

Date: 15/05/2023

To,

The principal,

Arts, Commerce and Science College,
Satral. Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar.

Subject: Permission for field visit to a Vermicomposting unit

Respected Sir,

With reference to above subject, the Department of Zoology wants to arrange a field visit to a well-established vermicomposting unit on 16th May 2023. The vermicomposting unit is situated on college campus, Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar. This visit will involve the students of F.Y. B.Sc. This field visit will provide a practical based knowledge about rearing of vermiculture and production of vermicompost to the students. So, please allow us to arrange the same.

Thank you,
Course Incharge

Dr. R. S. Tambe

Dr. V. M. Pulate

Yours Sincerely
HOD
Department of Zoology

Dangram
15-05-23

Student Notice

All the F. Y. B. Sc. students are here by inform that Department of Zoology organize educational field visit to vermicomposting unit on college campus, Tal- Rahuri, Dist- Ahmednagar on 19th May 2023 in Zoology practical time.

Course Incharge

Dr. Tambe R. S.

Dr. Vijay Pulate

HOD

Department of Zoology

HEAD

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

Arts, Commerce & Science College, Satral

Tal.Rahuri, Dist.Ahmednagar-413711

Arts, Commerce and Science College, Satral

Department of Zoology

Academic Year 2022-23

Field visit

Place: Arts, Commerce and Science College, Satral Vermicomposting Unit

Class: F. Y. B. Sc.

Course: ZO: 123- Practical

Student list

Sr. No.	Name of the Students	Mobile Number	Signature
1	*Anap Sunil Machhindra	7887909870	Anap.
2	*Badode Vaishnavi Jivan	9890259044	Badode.
3	*Belkar Akanksha Machhindra	9011271321	AmB.
4	*Belkar Vaishnavi Tukaram	9529512875	Belkar
5	*Bramhne Mayuri Kailas	9766783527	Bramhne
6	Chavan Karan Janku	9605277455	Chavan
7	Dere Jitendra Shivaji	9322353485	Dere
8	Dhepe Vishal Dilip	7057147747	Dhepe
9	Dighe Pratik Sanjay	9359203410	Dighe
10	*Dukre Pallavi Vikas	9699287546	Pallavi
11	Gagare Omkar Jalindra	7709376008	Gagare
12	Gagare Adinath Babasaheb	9322230687	Gagare
13	Gagare Sanket Shivaji	9011187419	Gagare
14	*Gholap Poonam Dnyande	9970951180	Poonam
15	*Gholap Sakshi Vilas	9356861308	Sakshi
16	*Ghorpade Shruti Vilas	8010737547	Ghorpade
17	*Gole Rutuja Ravindra	8080688538	Rutuja
18	Kedari Ashish Vinay	9309433296	Kedari
19	*Mali Mayuri Babasaheb	9209370379	Mali
20	Mehere Yash Somnath	9158766745	Mehere
21	Musmade Rohit Kacharu	9021762390	Musmade
22	Nalkar Aditya Satish	7080222425	Nalkar
23	Nehe Yuviraj Subhash	8027387127	Nehe
24	Pawar Pravin Balasheb	7875028250	Pawar
25	*Pawar Priyanka Kashinath	9850182764	Priyanka
26	*Pulate Prajakta Namdev	7276317042	Prajakta
27	Shinde Vikram Sharad	9922227206	Shinde
28	*Shingote Sakshi Balasaheb	992269224	Sakshi
29	*Shirsath Ruchika Rajendra	9923274001	Rajendra
30	Sinare Tushar Appasaheb	9922227206	8767231424
31	*Tilakhe Nikita Raviddra	7498239204	Nikita
32	Wable Prasad Sudhakar	8412028308	Wable
33	Wani Abhishek Vasant	8013047322	Wani
34	*Wani Pooja Lahanu	8010729701	Pooja
35	*Wani Rutuja Lahanu	8010729701	Rutuja
36	Musmade Katal Sunil	7448268281	Katal
37	Tathe Nikita Balasaheb	8766765433	Nikita

38] Kradhavi Gauri Kailas 9604170396 Gauri

Pulate

HEAD

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

Arts, Commerce & Science College, Satral

Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar-413711

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee) Pravara Rural Education Society
ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, SATRAL
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar- 413 711

Feedback of the participants

Name of the organising college/ Department: Zoology

Arts, Commerce and Science College, Satral

Name of the activity: Field visit to vermi composting unit

Participants: Gholap Poonam Dnyandev

Participants mobile no: 9770951180

Class: F.Y.B.Sc.

Mark () the following square.

a. Usefulness of this activity for the student's development:

Satisfactory

Unsatisfactory

☒☐

b. Was the period sufficient for the activity

Yes

☒

No

☐

c. Organization of activity was up to mark

Yes

☒

No

☐

d. Any other suggestions No any suggestion.

Poonam
Signature of participants

Arts, Commerce and Science College, Satral

Department of Zoology

Academic Year 2022-23

Activity Report

Programme Name: F. Y. B. Sc. Zoology

Course Code: ZO 123: Practical Paper

Title of Activity	Field Visit to Vermicomposting Unit
Date	19/04/2022
Name of the faculty	Dr. R. S. Tambe & Dr. V. M. Pulate
Number of student Participants enrolled	38
Place	ACS College, Satral Campus

Brief Report:

The Department of Zoology, Arts, Commerce and Science College, Satral have successfully completed the field visit at the College campus vermicomposting Unit. The field visit was a part of ZO-123 Practical in Zoology. Total 38 student participated in the field visit under the guidance of subject teachers Dr, R. S. Tambe and Dr. V. M. Pulate

Afterwards, the student prepared a report on the conducted visit entitled as Field visit on Vermicomposting unit under the guidance of faculties of the department of Zoology.

Outcomes of the field visit:

This field visit was of great use for students after practical knowledge they obtain. Students collected life cycle stages like eggs cocoon, young worms etc. understanding towards the concept and its application of vermicomposting technology are cleared to students after this visit.

Students carefully observing the earth worms at the vermicomposting unit

Pulate

HEAD

DEPARTMENT OF ZOOLOGY
Arts, Commerce & Science College, Satral
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar-413711

DOMDEPH

Principal

Arts, Commerce and Science College
AVPo, Satral, Tal. Rahuri,
Dist. Ahmednagar. 413711

Loknete Dr. Balasaheb Vikhe Patil (Padma Bhushan Awardee)
Pravara Rural Education Society's
ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL
TAL-RAHURI, DIST- AHMEDNAGAR

Class- S. Y. B. Sc. Year- 2022-23 Semester-IV

Subject- 24361- AECC- Environmental studies

Student List (Field work)

Sr. No.	Name of the Students	Class
1	Ambedkar Harshada Navnath	S. Y. B. Sc.
2	Anap Kalyani Balasaheb	S. Y. B. Sc.
3	Anap Rushikesh Ramesh	S. Y. B. Sc.
4	Antre Vaishnavi Dilip	S. Y. B. Sc.
5	Auti Shiddhant Vilas	S. Y. B. Sc.
6	Belkar Dipali Bhausahab	S. Y. B. Sc.
7	Belkar Komal Changdev	S. Y. B. Sc.
8	Belkar Vaishnavi Sandip	S. Y. B. Sc.
9	Bhagwat Suvarna Suresh	S. Y. B. Sc.
10	Bhot Sanjana Subhash	S. Y. B. Sc.
11	Bhusari Dipali Rajendra	S. Y. B. Sc.
12	Dethe Prasad Namdeo	S. Y. B. Sc.
13	Dhepe Akanksha Sanjay	S. Y. B. Sc.
14	Dhepe Kiran Bhagwat	S. Y. B. Sc.
15	Dighe Mahesh Rajendra	S. Y. B. Sc.
16	Dighe Nikita Balasaheb	S. Y. B. Sc.
17	Dighe Pallavi Somnath	S. Y. B. Sc.
18	Gagare Disha Sanbhaji	S. Y. B. Sc.
19	Gagare Gayatri Arun	S. Y. B. Sc.
20	Gagare Jayshree Radhakrishna	S. Y. B. Sc.
21	Gagare Krishna Bapusaheb	S. Y. B. Sc.
22	Gagare Pooja Ravindra	S. Y. B. Sc.
23	Gagare Priyanka Manjabapu	S. Y. B. Sc.
24	Gagare Shraddha Suresh	S. Y. B. Sc.
25	Gagare Sonali Annasaheb	S. Y. B. Sc.
26	Gagare Sonali Rajendra	S. Y. B. Sc.
27	Gawade Gaytri Vishvanath	S. Y. B. Sc.
28	Gitekar Swamiraj Shantaram	S. Y. B. Sc.
29	Gosavi Priya Datta	S. Y. B. Sc.
30	Harde Kanchan Kanifnath	S. Y. B. Sc.
31	Inamdar Simran Shakil	S. Y. B. Sc.
32	Jawale Priti Nandkumar	S. Y. B. Sc.
33	Kharde Nikita Rajendra	S. Y. B. Sc.
34	Kote Tejaswini Bharat	S. Y. B. Sc.
35	Lokhande Nikita Vijay	S. Y. B. Sc.
36	Lokhande Vishakha Sandeep	S. Y. B. Sc.
37	Mansuri Jainab Siraj	S. Y. B. Sc.
38	More Dipali Santosh	S. Y. B. Sc.
39	More Jagdish Mangaldas	S. Y. B. Sc.
40	Musmade Pratiksha Somnath	S. Y. B. Sc.
41	Musmade Shivani Dagadu	S. Y. B. Sc.

42	Nakade Nikita Raybhan	S. Y. B. Sc.
43	Nalkar Shital Sanjay	S. Y. B. Sc.
44	Nehe Saurbh Ashok	S. Y. B. Sc.
45	Palghadmal Vidya Paulas	S. Y. B. Sc.
46	Parvat Ashwini Tukaram	S. Y. B. Sc.
47	Pathare Akshada Sunil	S. Y. B. Sc.
48	Sarode Sakshi Tukaram	S. Y. B. Sc.
49	Shinde Priyanka Babasaheb	S. Y. B. Sc.
50	Shinde Shubhangi Gokul	S. Y. B. Sc.
51	Shinde Vaishnavi Sanjay	S. Y. B. Sc.
52	Shirsath Abhijit Gorakh	S. Y. B. Sc.
53	Sonawane Dhanshri Rajendra	S. Y. B. Sc.
54	Suryawanshi Akshada Popat	S. Y. B. Sc.
55	Tajane Ajit Vijay	S. Y. B. Sc.
56	Tajane Arti Pravin	S. Y. B. Sc.
57	Tathe Aditya Bacchu	S. Y. B. Sc.
58	Waghchaure Gauri Gaurakshnath	S. Y. B. Sc.
59	Waghchaure Prajakta Gokul	S. Y. B. Sc.
60	Waghchaure Vaishnavi Vijay	S. Y. B. Sc.

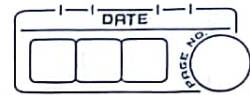
Subject Teacher

Principal

Arts, Commerce and Science College
At/Po. Satral, Tal. Rahuri,
Dist. Ahmednagar. 413711

Name :- Waghchaure

Prajakta Gokul

Class :- S. Y. Bsc

Sub :- Environmental

Science Project

Wel
Come

Certificate

Loknete Dr. Balasahab Vikhe Patil C Padma
Bhushan Awardee Pravarra Rural Education
Society's Arts commerce and science college, Satral
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar

Certificate

This is certified that Miss. Waghchaure
Prajakta Gokul student of S.Y. B.Sc. Arts,
Commerce and science college, Satral has
satisfactorily carried out her Environmental
studies Field work and submitted final work
report to subject teacher at the time of
exam in academic year 2022-23

Subject teacher
Environmental studies

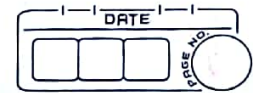
Effect of Air Pollution On Food Chain

Climate change and air pollution increasingly threaten food production and supply, making the challenge of ending hunger and malnutrition more difficult than ever.

As the climate warms, changing weather patterns, natural disasters and heat events are becoming more frequent and severe, resulting in reduced crop yields. On top of this, air pollution stunts the growth of major staple crops like rice, corn, soya and wheat and even reducing the nutritional value of certain foods.

With food demand projected to sharply increase by 2050, urgent action is needed to prevent the worst impacts of climate change and air pollution on food security and allow time for agricultural production systems to adapt and become more resilient.

Methane, hydrofluorocarbons (HFCs), black carbon and tropospheric ozone are powerful climate forcers and responsible for nearly half

of warming today. Many are also air pollutants that cause an estimated 110 million tons of crop losses each year. Because of their multiple impacts, there are many reasons to reduce short-lived climate pollutants. Here is why reducing them can protect food security:

Reduces climate change impacts quickly -

Reducing short-lived climate pollutants can prevent up to 0.6°C of warming by 2050, providing the best chance of limiting near-term temperature increase and reducing the risks to food security. A warmer climate adds many challenges to food production. There is an increase in pests and diseases, and more frequent and extreme droughts and floods. Heat-stress causes poor yields, or worse, crop failures. Together these impacts put pressure on domestic and global food systems, and increase the likelihood of supply chain disruptions and competition for increasingly limited resources.

In addition to being powerful climate forcers, short-lived climate pollutants have direct impacts on local climates, shifting rainfall and weather patterns with diverse implications for agriculture. They also have an outsized effect on

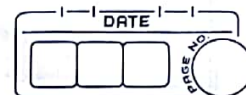

the Earth's cryosphere - regions of ice and snow sources of fresh water that billions of people depend on for agriculture and other purposes. However, since short-lived climate pollutants are in the atmosphere for a relatively short time, a few days to a few decades, reducing them can prevent quickly slow the rate of warming and prevent irreversible damage in these highly sensitive regions.

Supports Poor and Food - insecure populations :-

Currently, 1 in 9 people go hungry every day. Worldwide 2.5 billion people depends on agriculture for their livelihoods. Many are small-holder farmers who live in the tropics, surviving on the margins of productivity from their agriculture products. For them, small changes in the climate and crop growth can have immediate the devastating consequences.

Air pollution and climate change effect the global food system in such a way that those who suffer from hunger and undernutrition are also the most vulnerable to these added threats. In order to end hunger - one of the Sustainable Development Goals for 2030 - we must tackle these linked crises, and

the inequities they cause.

Air pollution consists of chemicals or particles in the air that can harm the health of humans, animals, and plants. It also damages buildings. Pollutants in the air take many forms. They can be gases, solid particles, or liquid droplets.

Source of Air Pollution:

Pollution enters the Earth's atmosphere in many different ways. Most air pollution is created by people, taking the form of emission from factories, cars, planes or aerosol cans. Second-hand cigarette smoke is also considered air pollution. These man-made sources of pollution are called anthropogenic sources. Some types of air pollution, such as smoke from wildfires or ash from volcanoes, occur naturally. These are called natural sources. Air pollution is most common in large cities where emissions from many different sources are concentrated. Sometimes, mountains or tall buildings prevent air pollution from spreading out. This air pollution often appears as a cloud making the air murky. It is called smog. The word "smog" comes from combining the words "smoke" and "fog".

Large cities in poor and developing nations tend to have more air pollution than cities in developed nations. According to the World Health Organization (WHO), some of the world's most polluted cities are Karachi, Pakistan; New Delhi, India; Beijing, China; Lima, Peru; and Cairo, Egypt. However, many developed nations also have air pollution problems. Los Angeles, California, is nicknamed Smog City.

Air pollution is usually thought of as smoke from large factories or exhaust from vehicles. But there are many types of indoor air pollution as well. Heating a house by burning substances such as kerosene, wood, coal can contaminate the air inside the house. Ash and smoke make breathing difficult, they can stick to walls, food and clothing. Naturally-occurring radon gas, a cancer-causing material, can also build up in homes. Radon is released through the surface of the Earth. Inexpensive systems installed by professionals can reduce radon levels.

Thank you

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

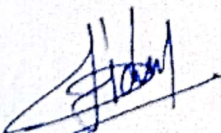
Department of Commerce

Class :- TYBCOM

Internship Program 2022-23

Subject – Marketing Management – II & III

Sr. No.	Roll No.	Name of Student	Subject
1	1	Bramhane Darshan Sandip	Marketing Management - II & III
2	4	Dukre Shubham Vilas	Marketing Management - II & III
3	6	Gagare Kartiki Annasaheb	Marketing Management - II & III
4	7	Gagare Prajwal Rajendra	Marketing Management - II & III
5	9	Gagare Yogita Dadasaheb	Marketing Management - II & III
6	11	Gholap Akshada Kailas	Marketing Management - II & III
7	10	Ghogare Kumar Rajendra	Marketing Management - II & III
8	12	Harde Sujit Shantaram	Marketing Management - II & III
9	16	Khandagle Sagar Annasaheb	Marketing Management - II & III
10	18	Londhe Dnyaneshwar Ganesh	Marketing Management - II & III
11	19	Londhe Pratiksha Babasaheb	Marketing Management - II & III
12	23	Musmade Bharat Sanjay	Marketing Management - II & III
13	24	Musmade Dipak Sharad	Marketing Management - II & III
14	25	Musmade Vaibhav Sambhaji	Marketing Management - II & III
15	29	Sambare Priyanka Balasaheb	Marketing Management - II & III
16	31	Shinde Shweta Balasaheb	Marketing Management - II & III

Subject Teacher

Head of Department
H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science Satral

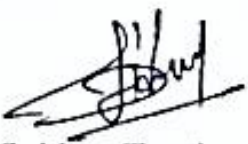

Department of Commerce

Class :- TYBCOM Internship Program 2022-23

Subject –Marketing Management – II &III (355H, 356H, 365H, 366H)

Sr	Roll No	Name of student	Subject	Place	Duration
1	1	Bramhane Darshan Sandip	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
2	4	Dukre Shubham Vilas	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
3	6	Gagare Kartiki Annasaheb	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
4	7	Gagare Prajwal Rajendra	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
5	9	Gagare Yogita Dadasaheb	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
6	11	Gholap Akshada Kailas	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
7	10	Ghogare Kumar Rajendra	Marketing Management II & III	Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Ltd., Pravaranagar	12/04/2023 to 30/04/2023
8	12	Harde Sujit Shantaram	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
9	16	Khandagle Sagar Annasaheb	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
10	18	Londhe Dnyaneshwar Ganesh	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
11	19	Londhe Pratiksha Babasaheb	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
12	23	Musmade Bharat Sanjay	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
13	24	Musmade Dipak Sharad	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
14	25	Musmade Vaibhav Sambhaji	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
15	29	Simbare Priyanka Balasaheb	Marketing Management II & III	Panchikrushna Dairy and Products Ltd., Rahata	07/04/2023 to 25/04/2023
16	31	Shinde Shweta Balasaheb	Marketing Management II & III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023

Subject Teacher

Head of Department
H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

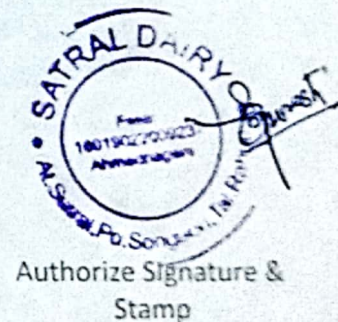
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Bramhane Darshan Sandip, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

Sai-Satral Milk Collection & Chilling Plant

A/P- Satral, Tal-Rahuri, Dist.-Ahmednagar, 413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Dukre Shubham Vilas, has been Successfully Completed Internship at our Milk Dairy & Product's, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

साई सात्रल दुध संकलन केंद्र
मु.पो.सात्रल-४१३७११
ता.राहुरी, जि.अहमदनगर

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

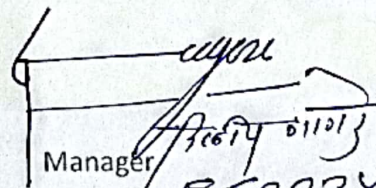

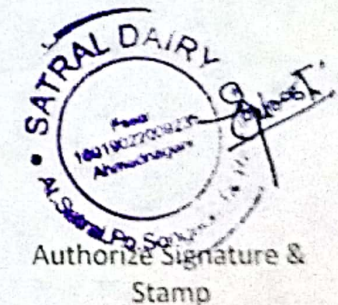
Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Gagare Kartiki Annasaheb, has been Successfully Completed Internship in our Organization, she was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date :

Manager
e2238ee09

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Gagare Prajjwal Rajendra, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

SATRAL DAIRY
At Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Gagare Yogita Dadasaheb, has been Successfully Completed Internship in our Organization, she was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date: 30-4-2023

Manager

Milbeen

SATRAL DAIRY

At Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

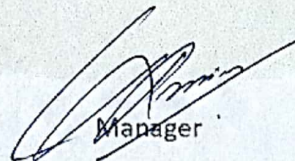

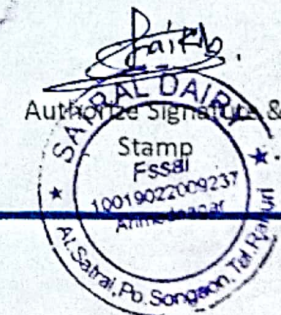
Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Gholap Akshada Kailas, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Limited

Post Office : Pravaranagar - 413712
Tal. Rahata, Dist. Ahmednagar.
Maharashtra State (India)

Phone : 252301 to 252304 - P'nagar
Fax : (02422) 253397 - P'nagar
E-mail : pravarasugar@rediffmail.com

To,
The Principal,
Arts, Commerce & Sci. College,
Satral, PIN-413711

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully Completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organisation.

Sr. No	Name of the Student	Roll No	Aadhar No	Special Subject
1.	Ghogare Kumar Rajendra	10	541638615373	Marketing Mgt.

These students have been provided with adequate exposure and necessary hands- on training pertaining to their special subject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type of organisations.

I wish them every success in future endeavors.

Thank you.

Sincerely,

Name & Signature

(Authorised Signatory)

Satral Dairy

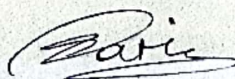
A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

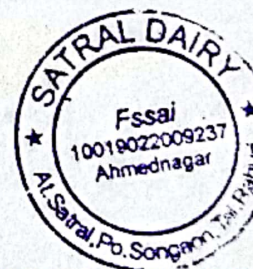
Internship Certificate

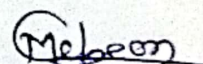
This is Certify that,

Mr. Harde Sujit Shantaram, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023 .

Manager

SATRAL DAIRY
At Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Khandagale Sagar Annasaheb, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager
Satral Dairy, Satral
A/p. Satral, Post. Songaon
Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Londhe Dnyaneshwar Ganesh, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

SATRAL DAIRY
At. Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

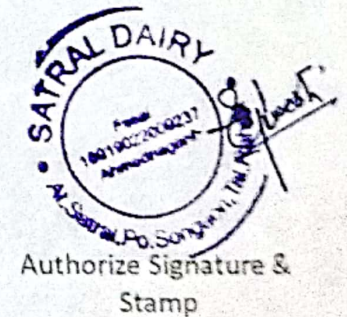
Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Londe Pratiksha Babasaheb, has been Successfully Completed Internship in our Organization, she was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Musmade Bharat Sanjay, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

SATRAL DAIRY
At. Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

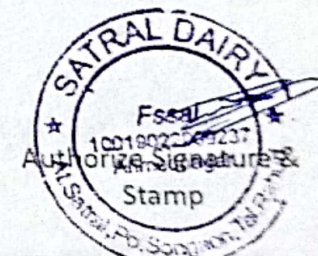
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Musmade Dipak Sharad, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Musmade Vaibhav Sambhaji, has been Successfully Completed Internship in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

SATRAL DAIRY
At. Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar,
Pin-413711

Authorize Signature &
Stamp

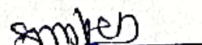

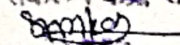
Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Sambare Priyanka Balasaheb, has been Successfully Completed Internship at our Milk Dairy & Product's, she was completed 60 Hour internship in our Organization from 07/04/2023 and completed it on 25/04/2023.

Date : 12/5/2023

Manager

संपत्ती व सक्तीन केंद्र, रामपुरवाडी

Authorize Signature &
प्रमाणित Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

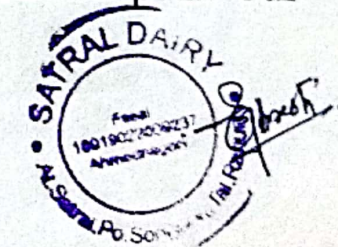
Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Shinde Shweta Balasaheb, has been Successfully Completed Internship in our Organization, she was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date: 30/04/2023

Manager

Authorize Signature &
Stamp

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Department of Commerce

Class :-TYBCOM

Internship Program 2022-23

Subject – Business Administration – II & III

Sr. No.	Roll No.	Name of Students	Subject
1.	2	Dhepe Mohini Nanasaheb	Business Administration - II & III
2.	3	Dighe Atul Anil	Business Administration - II & III
3.	5	Gadekar Durgesh Kishor	Business Administration - II & III
4.	8	Gagare Vaibhav Namdeo	Business Administration - II & III
5.	13	Hirgal Rahul Patilsaheb	Business Administration - II & III
6.	14	Jadhav Vaibhav Babasaheb	Business Administration - II & III
7.	15	Kadu Siddhant Ajay	Business Administration - II & III
8.	20	More Akshay Madhav	Business Administration - II & III
9.	21	More Rohini Rajendra	Business Administration - II & III
10.	22	Musmade Adik Lahanu	Business Administration - II & III
11.	27	Pathan Lubna Munirkhan	Business Administration - II & III
12.	28	Pawar Rushikesh Ashok	Business Administration - II & III
13.	30	Shaikh Rojmeen Javed	Business Administration - II & III
14.	32	Shirsath Mahesh Baban	Business Administration - II & III
15.	34	Wabale Mayur Sambhaji	Business Administration - II & III

Subject Teacher
(Mrs. P.A. Galande)

Head of Department
H.O.D.

Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

ARTS, COMMERCE AND SCIENCE COLLEGE, SATRAL

Department of Commerce

TYBCOM Internship Program 2022-23

Class :- T.Y. B.Com Subject – Business Administration - II & III (355A, 356A, 365A, 366A)

Sr	Roll No	Name of student	Subject	Place	Duration
1	2	Dhepe Mohini Nanasaheb	Business Administration II& III	Pravara Sahakari Bank Ltd., Songaon	13/04/2023 to 04/05/2023
2	3	Dighe Atul Anil	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	12/04/2023 to 30/04/2023
3	5	Gadekar Durgesh Kishor	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
4	8	Gagare Vaibhav Namdeo	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
5	13	Hirgal Rahul Patilsaheb	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
6	14	Jadhav Vaibhav Babasaheb	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
7	15	Kadu Siddhant Ajay	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
8	20	More Akshay Madhav	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
9	21	More Rohini Rajendra	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023
10	22	Musmade Adik Lahanu	Business Administration II& III	Pravara Sahakari Bank Ltd., Songaon	13/04/2023 to 04/05/2023
11	27	Pathan Lubna Munirkhan	Business Administration II& III	Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Ltd., Pravaranagar	12/04/2023 to 30/04/2023
12	28	Pawar Rushikesh Ashok	Business Administration II& III	Pravara Sahakari Bank Ltd., Songaon	13/04/2023 to 04/05/2023
13	30	Shaikh Rojmeen Javed	Business Administration II& III	Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Ltd., Pravaranagar	12/04/2023 to 30/04/2023
				Pravara Sahakari Bank Ltd., Songaon	13/04/2023 to 04/05/2023

14	32	Shirsath Mahesh Baban	Business Administration II& III	Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Ltd., Pravaranagar	12/04/2023 to 30/04/2023
15	34	Wabale Mayur Sambhaji	Business Administration II& III	Satral Dairy, Satral	05/04/2023 to 20/04/2023

Subject Teacher
(Mrs. P.A. Gulande)

Head of Department
H.O.D.
Department of Commerce
Arts, Commerce & Science College, Satral.

प्रवरा सहकारी बँक लि. (शेड्युल्ड बँक)
**PRAVARA SAHAKARI BANK
LTD. (SCHEDULED BANK)**

Songaon, Branch

A/P-Songaon, Tal- Rahuri, Dist-Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

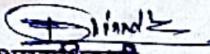
This is Certify that,

Miss. Dhepe Mohini Nanasaheb has been Successfully Completed Internship at our Pravara Sahakari Bank, Songaon Branch, Account, Cash, Fixed Deposit & Loan Department She was completed 60 Hour internship in our above Department from 13/04/2023 and completed it on 04/05/2023.

Date : 04/05/2023

प्रवरा सहकारी बँक लिमिटेड
सोनगांव शाखा

Manager

शाखाधिकारी

Authorize Signature
& Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

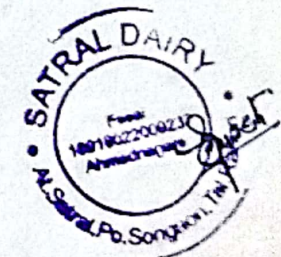
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Dighe Atul Anil, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 12/04/2023 and completed it on 30/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

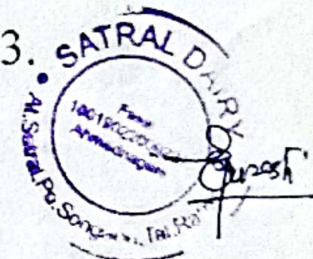
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Gadekar Durgesh Kishor, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date : 30/4/2023

Manager
Satral Dairy, Satral
A/p. Satral, Post. Songaon
Tal. Rahuri, Dist. A'Nagar.

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

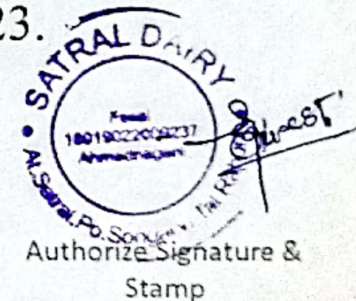
Mr. Gagare Vaibhav Namdeo, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date : 20/04/2023

&

Manager

Satral Dairy, Satral
A/p. Satral, Post. Songaon
Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Satral Dairy

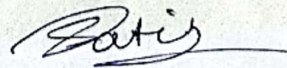
A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

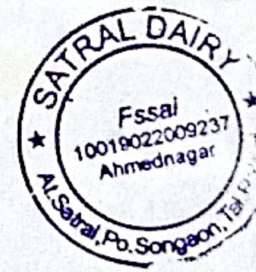
Internship Certificate

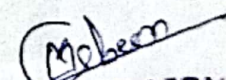
This is Certify that,

Mr. Hirgal Rahul Patilsaheb, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date :

Manager

SATRAL DAIRY
At. Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711
Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

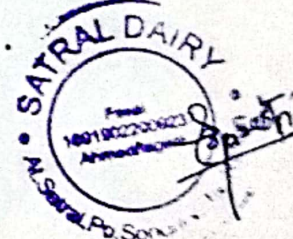
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Jadhav Vaibhav Babasaheb, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date : 30/4/2023

Manager
Satral Dairy, Satral
A/p. Satral, Post. Songaon
Tal. Rahuri, Dist. A'Nagar

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

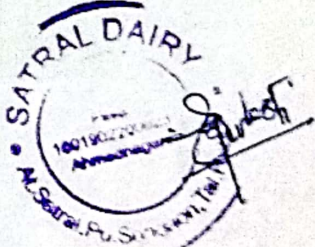
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. Kadu Siddhant Ajay, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date: 30/04/2023

Manager
Satral Dairy, Satral
A/p. Satral, Post. Songaon
Tal. Rahuri, Dist. A' Nagar

Authorize Signature &
Stamp

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

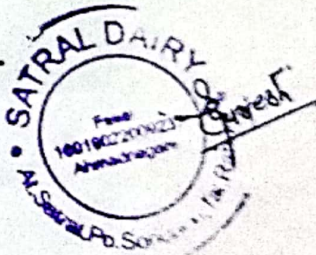
Internship Certificate

This is Certify that,

Mr. More Akshay Madhav, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date : 20/04/2023

Manager
सात्रल डेअरी
सात्रल ता राहुरी जि अहमदनगर

Authorize Signature &
Stamp

प्रवरा सहकारी बँक लि. (शेड्युल्ड बँक)
**PRAVARA SAHAKARI BANK
LTD. (SCHEDULED BANK)**

Songaon, Branch

A/P-Songaon, Tal- Rahuri, Dist-Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. More Rohini Rajendra has been Successfully Completed Internship at our Pravara Sahakari Bank, Songaon Branch, Account, Cash, Fixed Deposit & Loan Department She was completed 60 Hour internship in our above Department from 13/04/2023 and completed it on 04/05/2023.

Date : 04/05/2023

प्रवरा सहकारी बँक लिमिटेड
सोनगांव शाखा

Manager
शाखाधिकारी

Authorized Signature
& Stamp

Registration No. G-254, date 31-12-48
TAN No. PNEP 09169 G

PAN No. AAAAP0848 A

VAT No. 27140410666 V/C
GSTIN No. 27AAAAAP0848A1ZZ

Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Limited

Post Office : Pravaranagar - 413712
Tal. Rahata, Dist. Ahmednagar.
Maharashtra State (India)

Phone : 252301 to 252304 - P'nagar
Fax : (02422) 253397 - P'nagar
E-mail : pravarasugar@rediffmail.com

To,
The Principal,
Arts, Commerce & Sci. College,
Satral, PIN-413711

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully Completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organisation.

Sr. No.	Name of the student	Roll No.	Aadhar No.	Special Subject
1.	Musmade Adik Lahanu	22	317697324764	Bus. Administration

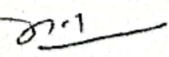
These students have been provided with adequate exposure and necessary hands- on training pertaining to their special subject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type of organisations.

I wish them every success in future endeavors.

Thank you.

Sincerely,

Name & Signature
(Authorised Signatory)

प्रवरा सहकारी बँक लि. (शेड्युल्ड बँक)
PRAVARA SAHAKARI BANK
LTD. (SCHEDULED BANK)

Songaon, Branch

A/P-Songaon, Tal- Rahuri, Dist-Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

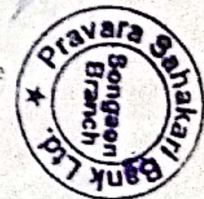
Miss. Pathan Lubna Munirkhan has been Successfully Completed Internship at our Pravara Sahakari Bank, Songaon Branch, Account, Cash, Fixed Deposit & Loan Department She was completed 60 Hour internship in our above Department from 13/04/2023 and completed it on 04/05/2023.

Date : 04/05/2023

प्रवरा सहकारी बँक लिमिटेड
सोनगांव शाखा

Manager
शाखाधिकारी

Authorized Signature
& Stamp

Registration No. G-254, date 31-12-48
TAN No. PNEP 09169 G

PAN No. AAAAP0848 A

VAT No. 27140410666 V/C
GSTIN No. 27AAAAAP0848A1ZZ

Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Limited

Post Office : Pravaranagar - 413712
Tal. Rahata, Dist. Ahmednagar.
Maharashtra State (India)

Phone : 252301 to 252304 - P'nagar
Fax : (02422) 253397 - P'nagar
E-mail : pravarasugar@rediffmail.com

To,
The Principal,
Arts, Commerce & Sci. College,
Satral, PIN-413711

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully Completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organisation.

Sr. No	Name of the Student	Roll No	Aadhar No	Special Subject
1.	Pawar Rushikesh Ashok	28	905517801198	Bus. Administration

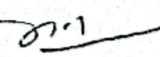
These students have been provided with adequate exposure and necessary hands- on training pertaining to their special subject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type of organisations.

I wish them every success in future endeavors.

Thank you.

Sincerely,

Name & Signature

(Authorised Signatory)

प्रवरा सहकारी बँक लि. (शेड्युल्ड बँक)
PRAVARA SAHAKARI BANK
LTD. (SCHEDULED BANK)

Songaon, Branch

A/P-Songaon, Tal- Rahuri, Dist-Ahmednagar, PIN-413711

Internship Certificate

This is Certify that,

Miss. Shaikh Rojmeen Javed has been Successfully Completed Internship at our Pravara Sahakari Bank, Songaon Branch, Account, Cash, Fixed Deposit & Loan Department She was completed 60 Hour internship in our above Department from 13/04/2023 and completed it on 04/05/2023.

प्रवरा सहकारी बँक लिमिटेड
सोनगांव शाखा

Manager

शाखाधिकारी

Date : 04/05/2023

Authorize Signatory
& Stamp

Padmashri Dr. Vitthalrao Vikhe Patil Sahakari Sakhar Karkhana Limited

Post Office : Pravaranagar - 413712
Tal. Rahata, Dist. Ahmednagar.
Maharashtra State (India)

Phone : 252301 to 252304 - P'nagar
Fax : (02422) 253397 - P'nagar
E-mail : pravarasugar@rediffmail.com

To,
The Principal,
Arts, Commerce & Sci. College,
Satral, PIN-413711

Subject: Internship Completion Certificate .....

Dear Madam/ Sir,

I am happy to inform you that following students of your college have successfully Completed the 'Sixty Hours Internship Programme' in this organisation.

Sr. No	Name of the Student	Roll No	Aadhar No	Special Subject
1.	Shirsath Mahesh Baban	32	887753873629	Bus. Administration

These students have been provided with adequate exposure and necessary hands- on training pertaining to their special subject.

I am confident that these students will perform effectively in similar type of organisations.

I wish them every success in future endeavors.

Thank you.

Sincerely,

Name & Signature

(Authorised Signatory)

Satral Dairy

A/P- Satral, Tal- Rahuri, Ahmednagar, PIN-413711

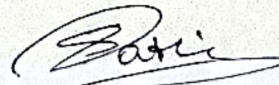

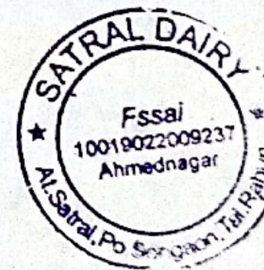
Internship Certificate

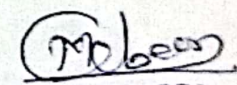
This is Certify that,

Mr. Wabale Mayur Sambhaji, has been Successfully Completed Internship Program in our Organization, he was completed 60 Hour internship in our Organization from 05/04/2023 and completed it on 20/04/2023.

Date : 30/04/2023

Manager

SATRAL DAIRY
At. Satral, Po. Songaon,
Tal. Rahuri, Dist. Ahmednagar
Pin-413711
Authorize Signature &
Stamp

